

KATAKOMBOS
IŠ POGRINDŽIO ARCHYVO

1993.05. Nr. 37

PRANAS ANTALKIS

ESKIE MONIU
STEBUKLAS

LKMA Bibliotekā
Kauno Nr. 3143

3715

Garb. M. Blozneliui

1962 m. Lietuvos subrėte šeimonių
įvykiai Tūkstančiai žmonių plaubė; Dievo
Motinos apsirėiškinio vietoje. Saugumas
žmones gaude, teraizavė apie tą įvykį
katalikai tyli, nori apie jį kalbėti V.
Malonėhite perskaityti siunčiamą
medžiagą.

Šeimonių įvykiai - katalikų gyvenimo
istorinis įvykis. Beikis prisiminti, kad
paprasta mergaitė Ramutė atsisakė
eiti į ateistines mokyklas. Nusipelnė na-
šytojai dergė Dievą, Bėdytę. Tai jį
ir dabar daro, tik uždariau. Šeimonių
problema - ne tik istorija. Tai pedagoginė
auklėjimo, našytojų nuodę šleidimo tema.

Irana Watachis - Mikalauskas
Žalioji g. 7a, Vilnius,
4323 Rauno rajonas

Leib. M. Bloznelini

Gal kas nors susidomėtų šia istorine - pedagogine
tema? Autorius

Ramutės Macvytės gimtinė, lietuviškoji katalikybės
sala bedievybės vandenyne.

Autoriaus nuotrauka netrukus po
Marijos Apsireiškimo.

Kunigo V. Aliulio liudijimas

Nelabai seniai spauda išgarsino tariamuosius A. Kardelienės re-
gėjimus. Ta proga S. Balčiūnas ("Švyturys", 1991 m., nr. 24) kreipėsi į
žinomą teologą, visuomenės veikėją, kunigą Vaclovą Aliulį, taip samp-
rotaudamas: "Sunku kartais atskirti gryną pinigą nuo netikro. Taip
būna ir su įvairiausiais regėjimais, pranašystėmis, susitikimais su
ateiviais iš kitų planetų. Surasti tikrą tiesą ap sunkina įvairiau-
sias šarlatanizmas, nesveikų žmonių mintys, noras kuo nors išgarsė-
ti ir paprasčiausiai pasipelnyti".

Kunigas V. Aliulis taip atsakė:

- Niekai A. Kardelienės regėjimai. Jokiuose šventuose apsireiški-
muose nebūna išvadų, kad tu esi "tautos dukra", o ta - "tautos išda-
vikė", tas ir anas "tautos vadas". Šitos detalės yra įrodymas, kad
tai netikras apsireiškimas, kad tai fantazijos arba nesveikos būse-
nos vaisius. Pastarųjų poros amžių ir kelių dešimtmečių Marijos ap-
sireiškimų turinys yra vienas: melskitės, prašykite atgailos ir
taisykite gyvenimą. Kaip tik toks apsireiškimas buvo Skiemonyse,
kur Marija pasakė po dviejų savaitių pasirodysiant Egipte. Taip ir
įvyko. Kiekvieną apsireiškimą, stebuklą Bažnyčia ištiria, tikrina

ir tik įsitikinusi, kad jis yra tikras, jį pripažįsta. Daug lengvatikystės ir paprasčiausio smalsumo, o kai nėra dvasingumo, tai atsiranda vakumas, kurį užpildo visokie dvasingumo pakaitalai. Visokių pranašysčių ir būrėjų atsiranda ir tada, kai visuomenėje egzistuoja tam tikra netikrumo būseną. Žmonės nori sužinoti, kas jų laukia, ir tai visiškai suprantama.

Mokslininko liudijimas iš užsienio

1990 m. Lietuvoje pasirodė fotografuotinis Juozo Brazaičio knygos "Vienų vieni" leidimas. Tai pati rimčiausia, nuostabią lengvu stiliu parašyta knyga apie skaudžiausią tautos istorijos laikotarpį. Reikėtų tokią kūrinį paskleisti milijoniniu tiražu. Autorius - žinomas politikas, mokslininkas, eilės stambių veikalų autorius. Perskaitykime iš šios knygos 324 - 326 puslapius.

"1962 metai priklauso prie laikotarpio, kada ateistų akcija prieš tikėjimą ypatingai sustiprėjo. Šios akcijos įniršio metu iškilo naujas ir nelauktas veiksnys tikinčiųjų naudai. Jo veikimo režimu ženklu, simboliu virto 18 metų mergina Roma Macvytė, gyvenanti Juliaus Janonio kolchoze, Skiemonių parapijoje, Utenos apskr. Tai buvo 1962 liepos 13-14. Įvyki pranešė "Tiesoje" jos korespondentas V. Miniotas:

"Roma Macvytė išėjo parsivesti iš ganyklos karvės. Dobilienoje, netoli balto kuolo, pasirodė šviesus stulpas ir joje Mergelė Marija. Mergaitė išsigandusi puolė ant kelių ir apkabino Madonos kojas. Dievo Motina liepė jai atėiti sekantį vakarą. Buvo šeštadienis, ir Roma vėl nuėjo į dobilieną. Marija stovėjo ant altoriaus, ant kurio degė žvakės. Macvytė jos paklausė, kodėl ji nepasirodanti vyskupams ir kunigams. Ši jai atsakė: "Tu esi verta, ir dėl to pasirodau tau".

"Marija pagal davatkos pasakojimą, - tęsia korespondentas, - nusi-skundusi, kad Lietuvoje tiek daug ateistų. Ji labai verkė, ir jos ašaros krito tokio dydžio kaip 5 kapeikos".

Toliau V. Miniotas tvirtina, kad visa istorija esanti sumontuota klebono A. Papučkos.

Kiti liudijimai - laikai iš Lietuvos, atvykusių pasakojimai - aną pasirodymą patvirtino ir papildomai dar nurodo šiuos faktus:

- 1) Antrą pasirodymo dieną šviesą matė ir kiti žmonės.
- 2) Pasirodynas nuskambėjo per visą kraštą, ir lankytojai ėmė keliauti iš visur, net iš Latvijos ir Gudijos.
- 3) Įvyko keletas nuostabių ir staigių pagijimų. Taip pat "labai daug atsivertimų tokių asmenų, kurie buvo žinomi kaip aršūs ateistai".

4) Valdžia atsiuntė pagarsėjusį bedievių kunigą Joną Ragauską, kuris susirinkusiems aiškino, kad tai haliucinacijos vaisiai, ne

apsireiškinas. Nuo susirinkusių rūstybės Ragauską turėjo apsaugoti milicija, kuri jį išsivežė automobiliu.

5) "Tiesos" korespondentas Miniotas barė vietos komunistinės organizacijos, kad jų nariai, užuot sulaukę kitus, patys keliais ėję į apsireiškimo vietą drauge su visais.

6) Įvykis Lietuvoje buvo 1962 liepos 13 - 14, bet Ameriką jis pasiekė tik 1963 pradžioje. Matyti, buvo stengta jį sulaukyti nuo plitimo. Tačiau nuo šio laiko naujos ir naujos žinios ateina, kurios sako, kad Roma Macvytė iš kolchozo dingo - išvežta "mokyti". Rodo taip pat, kad apsireiškimo faktas žmonių pergyvenimams kaip didelė moralinė paguoda, sustiprinimas.

Netenka čia svarstyti, ar tai buvo stebuklas ar ne. Tenka kreipti dėmesį tik į visuomeninę to įvykio reikšmę, kurią pripažino ir komunistinė spauda. Įvykis sukretė Lietuvoje žmones: sustiprino tikinčiųjų tikėjimą, nelyginant anuos išsibauginusius apaštalus vakarienos metu pasirodęs Kristaus vaizdas. Įvykis sukretė ir kai kuriuos tikėjimo priešininkus - nelyginant anas šviesos pasirodymas, partrenkęs ant žemės persekiojantį Saulių ir jį pakeitęs į apaštalą Paulių.

Visuomeninę įvykio reikšmę pripažįstant yra laisvė visiems aiškintis, kad tebėra neištirtų žmogaus prigimtyje galių, kurios tam tikrom aplinkybėm. pažadina žmoguje vizijas ir sustiprina jo valinius nusiteikimus. Yra laisvė kitiems išžiūrėti metafizinę galią, kuri pasirodo šalia žmogaus tada, kai jo žmogiškosios jėgos jau negali ištesėti, ir tada prasiveržia apaštalo Petro šauksmas: "Viešpatie, gelbėk, mes žūstame"...

Ar šiaip bus sutiktas anas Skiemonių įvykis ar kitaip, bet jį tenka žymėti tarp veiksmų Lietuvos religinėje rezistencijoje".

Ranutė bėga iš ateistinės mokyklos

Rona Macvytė, aplinkinių žmonių šaukiama Ranute, iš mokyklos sugriūdavo apsiverkusi, susikrįmusi. Prarado norą valgyti, miegoti. Vaikščiojo kaip šešėlis, nors kūno skausmais nesiskundė. Regimai renkėjo. "Liko vien akys!" – skundėsi saviškiai.

- Tai ko gi jai trūksta? – stebėjosi kaimynės.

- Nenori eiti į mokyklą. Ten juokiasi iš tikinčiųjų, atiminėja kryželius, medalikėlius.

o Neužmirškite, – aiškino protingi vyrai. – Ranutės laukia liūdna ateitis. Jeigu viešai skelbsis tikinčia, negaus brandos atestato. Be jo neįstos į jokią aukštesnę mokyklą. Net fermos vedėja netaps, Silpnos sveikatos, su šake ar kastuvu nieko neužsidirbs.

- Brandos atestatą galima gauti vienu keliu, išsižadant Dievo?

- Taip visi daro. Tie visi dabartiniai mokytojai, gydytojai, profesoriai, filosofai, visi viešai išsižadėjo Dievo. Juk pažįstate buvusį mokyklos komjaunimo sekretorių? Karštas buvo neramių širdžių kartos atstovas, niekino Dievą, o dabar – klierikas. Bus kunigas. Pakentėjo, apsimetė, o dabar viešai meldžiasi. Būtų prieštaravęs biologijos pamokų metu, jam grėsė dvejetas. Bažnyčia būtų viešai lankęs – sudiev brandos atestatui.

Panašiai kalbėjo į namus atsilankę mokytojai, apylinkės tarybos deputatai. Ėmė siuntinėti raginimus, primindami, kad Ranutė atsisako privalomo mokymo, o tokio ilgisi ir neturi viso pasaulio pažangus jaunimas. Ranutės namiškiai nuėjo pas Skiemonių parapijos kleboną. Jis kurį laiką tylėjo. Neskubėdamas atvertė Naująjį Testamentą, kalbėjo ne savo, bet Jėzaus Kristaus vardu:

- Kas išsižadės Žemėje jo, tas Paskutinio Teismo valandą bus atnestas. Reikia rinktis dešinę arba kairę. Kaip norite, taip darykite, tačiau Bažnyčios vardu negaliu raginti: "Eikite į mokyklą, juokitės iš Dievo, iš Marijos, šventųjų". Duokite Ranutei laisvę. Jeigu Dievas ją šaukia, tegul eina tuo keliu.

Subruzdo mokytojos, deputatai.

- Įsigėidė kvaišė pūsti prieš vėją! Reikia mokytis ateistinius eilėraščius, jie įtraukti į programą. Ranutė nesimoko, nedalyvauja ateistinėse vakaronėse. Gamtos mokslo pamokų metu reikia sakyti, kad nėra Dievo. Ji prieštarauja: "Yra!" Kažkas apie Ranutę jau pranešė rajono švietimo skyriui. Buvo atvykusi inspektorė. Ranutė net jos akivaizdoje drįso sakyti: "Tikiu, eisiu į bažnyčią!" Inspektorė labai nusižemino ir bandė įtikinėti: "Pažinau komjaunimo sekretorių? Toks buvo karštas ateistas. Grįžo iš kariuomenės, įstojo į kunigų seminariją. Dėl jo mums nesvarbu. Jis dabar pilnametis, o tu – nepilnametė. Teks paimti į psichinę ligoninę".

Ranutės naniškiai pabūgo gąsdinimų, grasinimų. Užtat ėmė karštai melstis rytais bei vakarais. Vis labiau įgavo pasitikėjimo, skaitydami Švenčiausios Mergelės Marijos litaniją. Iš kažkur atklydo apdriskusi knygelė apie Jurgį Matulaitį "Nuo piemenėlio iki arkivyskupo", šventosios Teresės gyvenimas. Ranutė ant stalo padėjo gana storą sąsiuvinį. Naniškiai išvydo moksleiviška ranka sukrevetotus užrašus, padiktuotus mokytojų.

Štai ką Ranutė privalėjo mintinai išmokti

"O dievo akys apvalainos, nuo vyno ir nuo aukso raišos". Vytautas Montvila. "Viduramžių orkestrai groja, klebonai šėtoniškai ploja". Vytautas Montvila. "Ei motin, dabar nežinau aš rožančiaus, nežinau, kur dievas, kur Marija". Petras Cvirka. "Žemiausias tavo tarnas, viešpatie! Kunigas kakta daužo altoriaus briauną". Antanas Venclova. "Aš jį matau kas dieną einantį lyg juodą vorą, pamažu, pamažu, išdidžiai išvertusį pilvą storą". Kostas Korsakas. "Sukruvinta ranka šikšnosparnis suteikia išrišimą, paguldęs darbo skruzdę ant grindų". Teofilis Tilvytis. "Nebedengs daugiau mums saulės kunigų juodi skvernai". Vacys Reimeris. "Tave mokė kunigai iš ambonų būt klusnia tiktai vyrui ir jiems, nū prasmege tie pančiai ir monai, -tau saulė nuo šiol nebetens". Liudas Gira. "Kas ten, slapta išsisukęs, seilisi, graso dievais? Plėšos klebonas aptukęs... Vykite lauk jį gyvai!" Albinas Žukauskas. "Per dievo galybę, jo nielaširdystę neteko antikristo pečiun įlįsti... Išgelbėjo mane pakūta ir malda ir patronka mano šventa Darata". Antanas Venclova"...

Ranutės naniškiai atsitraukė nuo stalo, pasibašsėję. Dryžai margi sąsiuvinio viršeliai jiems priminė pamatuose išsikūrusią, o dabar viešunon išlindusią rupūžę. Nežinia kuris iš jų tą bjaurybę nunešė virtuvėn ir įmetė krosnin. Piktoji raitėsi, tarsį šnypštė, nenoromis tapo degėsiomis. Reikėjo pelenus, anglis pažarstyti žarstekliu.

Gražesni nuodai

Ranutė pasislėpė. Durų užrakinti nesuspėjo. Vidun įžengė apylinkės partinis sekretorius ir mokytoja. Jų veidai buvo šviesūs, negrėsmingi. Ateiviai ant stalo padėjo dvi knygas. Kai kurios jų vietos buvo pabrauktos raudonu pieštuku.

- Kur mūsų Ranutė? - teiravosi viešnia.

- Pas gydytoją išvyko.

- Negražu meluoti. Dievas draudžia taip daryti. Jei reikės, mes patikrinsime, ar mergaitė buvo ambulatorijoje, ar su pagrindu praleido pamokas. Bet mes atėjome gražiai pasišnekėti. Laikai keičiasi. Pripažįstame, kad mūsų ateistai padarė stambių klaidų. Neturėjome gerų poetų, rašytojų. Jie daug ką išeidė savo raštais. Bet dabar

jau turime tokių kūrinių, kuriuos skaito kunigai, vyskupai, net pats popiežius. Gaila, kad nenuvažiuojate į Vilnių, į Kauną. Ten jau iš sa-
kyklų du pažangūs kunigai skaitė Justino Marcinkevičiaus kūrybą. Tytuvėnų bažnyčioje išstatyti stendai su Justino Marcinkevičiaus eilėraščiais ir Jono Ragauskio kūrinių ištraukomis. Paskaitykite pabrauktas vietas. Tegul Ramutė jas paskaitys tėvų susirinkime. Bus atvažiavusi inspektorė. Dovanos Ramutės kaltes. Tada jos niekas ne-
išveš į psichiatrinę ligoninę gydytis...

Abu svečiai užsirūkė. Agitatoriai padarė klaidą. Juos ypač vals-
tiečių akyse pažemino nemandagumas, o labiausiai erzino mokytoja,
rūkanti moteris. Bet paliktų knygų neatmetė. Iš slėptuvės atėjo Ra-
mutė. Štai ką perskaitė Macvių šeima, padvelkus švelnesiems ateizmo
vėjams...

... "Gavau iš namų telegramą, kurios jau diena iš dienos baimin-
gau laukiau: mirė mano motina. Dvi geltonos žvakės, įstatytos į grū-
dų pripiltus gėlių vazonus, spragsėdamos ir varvėdamos dega galvu-
galy, apšviesdamos nielą, bet lyg vaškinį veidą. Sunertos gelsvos
rankos laiko paveikslėlį, kuriame atvaizduotas pelikanas, savo gū-
žio krauju maitinantis būrį paukščiukų...

Tai tas pats paveikslėlis, kurį per mane, šešerių metų vaiką, pado-
vanojo mamai klierikas Baltrūniokas. Plazdančioje žvakių šviesoje
skaitau tą patį įrašą, kurį prieš trisdešimt su viršum metų skai-
čiau pirmą kartą: "Sensite vandenį iš gelbėtojo šaltinių, džiaug-
damiesi ir sakysite anose dienose: "Išpažinkite viešpatį ir šauki-
tės jo vardo, skelbkite tautoms jo darbus ir atminkite, jog didis
yra jo vardas"...

Kaip seniai tai buvo! Tada aš pirmą kartą gyvenime susitikau
su klierikais - būsimaisiais kunigais - ir susižavėjau jais, bene
pirmą kartą prašiau dievulį, kad jis ir mane "pašauktų į kunigus".
Ir ką gi, dievulis išklaušė tos mano maldos: aš - kunigas... Jau
daug šventų paveikslėlių pats išdalijau vaikams. Gal ne vienas ma-
žylis ir į mane žiūrėjo su šventa nuostaba ir pagarba kaip į ne-
šenišką būtybę: gal tebesaugo iš manęs gautą paveikslėlį savo mal-
daknygėje, gal ne viena iš jų laikys ir tų vaikučių motinos savo
sustingusiuose pirštuose.

Žiūriu į savo motinos vaškines rankas, suplonėjusias pirštus
ir prisimenu, kaip šitos jos rankos kadaise spausdavo mano basas
kojeles:

Tos kojytės bėginės,

Tos kojytės šokinės...

- Jėzau, sūnau Dovydo, susimilk ant dūšių! Jėzau, sūnau Dovydo,
susimilk ant dūšių!.. - monotoniškai gieda susėdę aplink stalą kai-
nynai rožančių už motinos vėlę. Jaučiu, kaip skruostą vilgo ašara.

"Ak, motin, motin! Kad tu žinotum mano mintis, kad matytum mano
sielos vidų! Uk aš nebetikiu tais sakramentais, kuriuos tau ką
tik suteikiau! Aš vis labiau neapkenčiu tos kunigystės, apie kurią
kūdikiu būdamas svajojau, į kurią veržiausi kaip keleivis prie
vandens šaltinių. Vis labiau tvirtėja ryžtas kunigystę mesti!"...

- Gana! - tarė Ramutė. - Man viskas aišku.

- Kas gi rašoma antroje plonesnėje knygoje? Čia Justino Marcin-
kevičiaus "Publicistinė poema".

Tamsiai papuošta Jono Ragauskio knyga "Ite, missa est" pasislin-
ko į šalį. Justino poema keistai atkartėjo Jono mintis, o ypač

tos raudonu pieštuku pabrauktos, Ramutės atgailai skirtos vietos...
 Justinas apmąstė motinos mirtį.

... "Iškilmingai leidosi raudona saulė,
 Dangumplasnojo lengvučiai debesys,
 Giedojo paukščiai
 Ir dainavo kainyno piemu.
 Argi nieko neįvyko?
 Juk aš regėjau mirtį.
 Jos pilna kambaraitė,
 Iygdidelis juodas paukštis ji sklando aplink mane...

Ir aš prisiminiau d i e v a...
 Jeigu tu sutvėrei meilę,
 Jeigu tu sutvėrei neapykanta,
 Jeigu tu sutvėrei teisybę,
 Tai kam sutvėrei melą?
 Jeigu tu sutvėrei gyvybę,
 Tai kaip nenudžiūvo tavo rankos,
 Kada tu kūrei mirtį?

Jeigu tu iš tikrųjų esi,
 Ir esi visagalys,-

Tai padaryk stebuklą:
 Leisk, kad ši vakarą
 Atsikeltų mano motina
 Iš mirties patalo...

... Žvakė užgeso.
 Ir sieleėj nutrūko kažkas.
 Neįvyko stebuklas.
 Mirė ne motina, o dievas...

- Gana- viskas aišku!-tarė Ramutė, "Publicistinę poemą" nustun
 dana į šalį.- Tokių raštų nesimokysiu, susirinkime neskaitysiu.
- Girdėjai, ką jie sakė? Kunigai skaito... vyskupai...
- Tegul skaito! Aš - neskaitysiu!..

Lietuviškų žvaigždžių šviesoje

Ramutė kurį laiką stoviniavo prie Skiemonių bažnyčios. Atstūmė
 nuo savęs vartelius, žingsniavo namų pusėn. Vakaras gilėjo. Mergaitė
 mąstė apie bažnyčią: "Ši pastatą kūrė ne tik inžinierius, vykdyto-
 jai. Pagrindinę našta ant savo pečių nešė mano seneliai, tėvai, kai-
 nynai, visi parapijiečiai. Niekas už tai jų negyrė. Priešingai. Daž-
 niausiai peikė. Bet pilkieji žmogeliai namo grįždavo ne tik pervar-
 gę, išsikamavę. Jie savyje nešėsi po žiburėlių, šviečiantį Amžinąja
 ugnimi. Jie statė ne tik ženiškus namus, bet ir "anos pusės" rūmą.
 Atsinenu, ką man kalbėjo tėvas:

"Grižau aną vakarą vos gyvas, kilstelėjau akis - pamačiau Šien-
 apjūvį, didingai einantį per žvaigždymus su dalgiu ant peties. Pasi-
 darė taip gera. Jutau, kad esu lyg sparnuotas ir nuo žemės vis kylu
 aukštyn, netenku nuovargio naštos".

Ramutė žiūrėjo į dangų. Stebėjosi. Klausė savęs: "Kas gi pirmas
 sugalvojo tokį vardą? Kas pirmasis ten išvydo laukų darbininką?
 Kas įsivaizdavo pergalingai iškeltą ne mirties, o šienapjūtės

įrankį? Aplinkui - ne rudens, ne Vėlinių dangus. Paukščių Takas
liepsnoja smilčių lietumi. Tylu, ramu, gera, o Šienpjovys vis eina
tuo pačiu keliu, kaip ir mėnulis, visos žvaigždės, Aušrinė".

- Jis nuo amžių tenai, - aiškino Ramutės motina. - Šienpjūvi žino-
ja mūsų proseneliai. Mano senelė sakydavo: "Naktį pasižiūrėk ir
ai, nesustok. Tikėk, kad tave veda Apvaizdos akis".

Kaip jis atrodė tas anų laikų žemdirbys, pirmą kartą išvydęs
Šienpjūvi? Jis avėjo vyžomis ar naginėmis? Vilko drobinis marški-
nis? Turėjo sagatinį švarką? Neatspėsiu tų mįslių, bet kai kurias
užsimenu. Anas lietuvis neturėjo rankose šautuvo, lanko, strėlių ar
kitų šuolynų įnagių. Jis netroško ugnies, kraujo. Jis tik gynėsi pasi-
slėpdamas, Apvaizdos akies besišaukiąs ir dirbo. Pašėrė šionu arkli,
gal hirgą, karvutę, avi. Ruošėsi laikinai ir amžinai žiemai.

Mokytojas keletą kartų išsivedė pažiūrėti dangaus, skelbė, kad
už žvaigždžių Dievo nėra, ragino atsikratyti prietarų, barstė at-
mintinai iškaltus, be galo sausus sakinius. Svarbiausio dalyko ne-
pasakė, kaip tą dangiškąją kPariuomenę šaukti lietuviškais vardais.
Tiestoje jų pašėrė krūvą lotyniškų žodžių ir susikūprinęs nuėjo
namo. Žiūrėjo į žemę. Bijojo pargriūti, griovinė įvirsti.

Ranutė viršum savęs regėjo savą, artiną, pažįstamą dangų, kuriame
taip roniai žingsniavo Šienpjovys, pamažu slinko Grigo Batai, tarp
debesėlių plunksnų sužėrėjo Sietynas. Atmintyje kilo būriai pasa-
kų, dainų, girdėtų ilgais rudens vakarais. Jungėsi visi žvaigždynai
būrin. Vis labiau blizgėjo. Artinosi prie dobilų ir gintosios tro-
bos. Tuo pat metu / suspindo Skicmonių bažnyčia. Atsivėrė durys.
Baltai apsirengusi Mergelė žingsniavo, palikusi Dievo namus, Šien-
pjovio nubrėžtu taku. Ją lydėjo Sietynas, gerokai toliau vijosi
Grigo Batai. Užsidegė žvakės. Tekėjo tirpstas vaškas, bitelių dar-
bas. Liepsnojo tiek daug kentėjęs lino dagtis. Žvakės ėjo iš baž-
nyčios pro atviras duris, sekė Mergelę, sustojo ratu aplink ją. Vė-
jelis užnigo. Žvakės nenirgėjo, nedavė dūnų.

Ranutė atsiklaupė. Piktas šnabždesys skelbė jos užnugaryje:
"Dievo akys apvalainos, nuo vyno ir nuo aukso rainos". "Jeigu tu
iš tikrųjų esi, ir esi visagalis, - tai padaryk stebuklą: leisk, kad
aš vakarą atsikeltų mano motina iš mirties patalo"... "Juk aš me-
betikin tais sakramentais, kuriuos tau ką tik suteikiau. Aš vis la-
biau neapkenčiu tos kunigystės, apie kurią kūdikis būdamas svajo-
jau, į kurią veržėsi mano siela. Vis labiau tvirtėja ryžtas mesti
kunigystę"... "Žvakė užgeso. Ir sieloj nutrūko kažkas. Neįvyko ste-
buklas. Mirė ne motina, o dievas"... Tu šitas bjaurybės mokeisi, tu
jau esi pragaro valdžioje...

- Ne! Aš jų nesimokiau ir nesimokysiu! - šaukia Ranutė ir

kalba "Sveika, Marija"... Šrautu prakiuręs keiksmožodžių, blevyzgojimu antplūdis tolsta. Aštrūs, spiegią balsai nyksta, tarytum slepiasi grioviuose, kimsynuose, miškoelio raiste. Netikėtai plūstelėjęs vėjas atneša medžių šlamesį, gal jūros bangų ošimą. Skiemonių bažnyčios altorius ateina į gintuosius laukus. Šienpjovys skrenda ratu aplink jį, surimsta ir stovi šalia žvokių. Sietynas vainikuoja Mergelės galvą. Grigo Ratai parenia dešinįjį altoriaus kraštą.

Marija žiūrėjo tiesiog į Ramutę.

Prašneko...

Ledynmetis tolsta

Lietuvos miesteliuose, kaimuose, vienkieniuose vis plačiau sklinda netikėčiausia žinia: kažkur Skiemonyse apsireiškė Dievo Motina. Iš rankų į rankas vaikščioja namų darbo knygelės, kuriose rašoma apie stebuklingąjį įvykį. Nenokytį, bet Dievo malonės paliesti žmonės vis drąsiau kalba apie Ramutę Macvytę, persekiotą bedieviškais roštais. Keista, labai keista, kad stebuklas įvyko ne Vilniuje, ne Kaune, ne Tytuvėnuose, kur bažnyčioje ant didelių stendų buvo išrikiuoti įtaigūs Justino Marcinkevičiaus eilėraščiai. Pagaliau ne Prancūzijoje ar Portugalijoje. Knygelės skelbia, kad Dievo Motina nenusigrėš nuo žmonijos: ji dar kartą apsireiškė Egipte. Slapčiomis ruošiamos ekskursijos. Netikėliai, abejojantys, atsivertėliai, maršaliausia minia užplūsta namų kaino užuteki. Atrodo, reikėjo nedaug. Paskutinė kibirkštis krito į perdžilūvusią mišką ir uždegė jį. Ugnis plėtėsi, gaisras plėtėsi.

Ramutė - paprasta, menka, nusižeminusi, tačiau atkakli. Dangaus balso stiprinama mergaitė. Sualsiens naldininkams ji nieko nepasakoja, jeigu šie "nepersižegnoja ir nesukalba poterėlio". Iš vienos Vilniaus laikraščio redakcijos atvyksta korespondentas, ruošiasi rašyti feljetoną. Jis - išdidus, grasina Ramutės tėvams. Pamažu jis ramina. Klausinėja pašalinių liudininkų apie stebuklą. Stebisi: "Keistas reiškinys: begalė susijaudinusių žmonių. Nė vienas mano rašinys nesulaukė tokių skaitytojų".

- Mane ragina kalbėti Dievo Motina Mergelė Marija, - aiškina Ramutė. - Lietuva pateko ant bedugnės krašto. Ateis sunaikinimas, jeigu žmonės nesitaisys. Daugiau nieko nesakysiu, jeigu nepersižegnosi ir nesukalbėsi poterėlio.

Korespondentas žegnojasi feljetoniškai: panaišo dešine ranka ratu aplink nosį.

- Esi krikštytas. Tarnavai Mišių metu. Moki geriau žegnotis, negu aš. Net lotyniškai persižegnodavai. Dabar tik kryžių išjuoki. Negaliu tau tolesnių tiesų atskleisti. Kodėl išsižadi Jėzaus-Jėzaus

ne trumpiną aukso, gardaus valgio šaukštą? Tavasis redaktorius, kurią
~~maną~~ savojo Dievo neišduoda. Juk žinai.

Redaktojas kaltai šypsosi. Persižegnoja antrą kartą - gražiai
 atvyklingai. Neišnyko iš jo atminties taip pat ir poterėlis.

- Atsidavei, brole, veidmainybės, melo pinklėms, - šypsosi mergaitė
 - turi du veidus. Vieną prieš mane. Antrą prieš svetimo tikėjimo re-
 daktorių. Po kiek laiko gausi trečią veidą, kuris dabar yra giliai
 tavoje dulkonis apkritęs.

Korespondentas dairosi. Nepatogu būtų, jeigu pamatytų draugai. Ko-
 gal žegnojosi, kalbėjo poterį? Pasiteisins, žinoma. Žurnalistas turi
 būti lankstesnis už chameleoną.

- Iš kur žinai, kad redaktorius neišduoda savo žydiško tikėjimo?
 Klausia, atsininęs slaptuosius dalykus.

- Jis iš tavęs prašė pritrenkiančio rašinio. Tokio, kaip Jone Ra-
 gausko. Tegul kunigas peikia ~~šio~~ tikėjimą ir savo brolius. Tu il-
 gai ieškojai ir užtikai tinkamą žmogų. Tas kunigas moksliskai apra-
 šė Talmudą ir pasiūlė tą rašinį atspausdinti. Redaktorius vaidino
 patankintą, skaitė straipsnį, vis žadėjo spausdinti. Prabėgo du metai
 neseniai rašinio pasigedai, bet jis kažkur archyve pražuvo. Redakto-
 rius neleido kritikuoti Talmudo. Jam reikėjo vien Evangeliją niekin
 ti. Naigi jis ištikinai tarnavo savo protėvių religijai.

- Kas tau apie šį rašinį kalbėjo?

- Iš daug žinau. Man sakė Dievo Motina apie tavo atvykimą. Ji mel-
 siasi už tave. Tu grįši į Tėvo namus.

Korespondentas atsisisveikino liūdnam, praradęs karingumą. Keleivių
 stovyklose gausėjo. Akmuo krito iš aukštybių į tvenkinį. Ratilai
 vis kilo, dunblai drumstėsi. Ramutė kalbėjo apie pribrendusius ja-
 vus. Pjūtis artėjo gausi, tik, deja, darbininkų buvo per maža. Ji kvie-
 tė visus melstis. Ką ji išgirdo regėjimo metu?..

Reikia atgaivinti šeimose rožančiaus kalbėjimą. Būtina kuo grei-
 čiau susitaikyti su priešais, atsilyginti už padarytas skriaudas, ei-
 ti išpažinties, vertai priimti Komuniją. Penktadieniais ir kitomis
 laikyčios nurodytomis dienomis nevalgyti mėsos. Šėtonas užvaldė net
 visąmenines valgyklas, parduotuves. Pasninkų dienomis tyčia ruošia-
 mi nesiški valgiai, pardavinėjama mėsa, kai ketvirtadieniais ar sek-
 undiniais jos nė kruopelės nėra. Šėtono karalystė neturtinga, bet
 klaidingai išradinga. Viskas darosi, kad būtų prieštaraujama bažny-
 čiai. Reikia branginti išjuokianą skaistybę. Neardyti šeimų. Nemėty-
 ti pakampėnis kūdikių. Nedaryti abortų. Aukštuomenės penios kalba
 apie moterų laisves, o pačios laužo Dievo ir pagaliau gantos įsta-
 tyms: negindo, nors tam turi geriausias sąlygas.

Jeigu engėjai tardytų, kankintų ar kitaip vargintų, mintyse tada reikia šauktis Šventosios Dvasios pagalbos, Švenčiausios Mergelės, kankinių užtarymo.

Engėjai nori pražudyti tautą, todėl taip pigiai pardavinėja degtinę ir tabako gaminius. Katalikai neskiria pinigų šioms piktybėms. Pasaulyje milijonai vargšų žmonių, reikia juos šelpti. Nežiūrėti bedieviškų kincfilmų, neskaityti bedieviškų knygų, laikraščių, žurnalų. Gavėnios, advento metu nesilinksinti.

Būtina drąsiai reikšti savo įsitikinimus, nebijoti žegnonės valgyklose, kitose viešose vietose. Sekmadieniais reikia lankyti bažnyčią, klausyti pamokšų, ne tik Mišių.

Iš pirmo žvilgsnio Ramutės paskelbtos tiesos nėra naujos. Jos tapo tikintiesiems, taip pat katalikams. Bet atėjo laikas išdrišti, nusinesti bainę, veidmainystę. Išaušo veiklos metas!

Gausėja atbudusių lietuvių. Jie be užnokesčio užrašinėja stebuklus, perrašinėja, perspausdina, platina Gerąją Naujieną žodžiu. Rankoni parašai. Žmonės jau išdrišta ginti Dievo namus bei kunigus. Atsigręžiama į Kražių skerdynes, ruošiami jų minėjimai.

Štai neplena knygelė. Joje aprašoma, kaip žinomo chirurgo giminaitis nelaimingo atsitikimo metu neteko kojų. Skaitytojas gali pamatyti rengeno nuotraukų kopijas. Regi gydytojų parašus. Chirurgas Stropus apžiūrėjo giminaitį, padarė reikiamus tyrimus ir nutarė: kojos reikia nupjauti. Ligonis - užsispyręs žmogus. Kas bus, tegul sau būna. Geriau mirti, bet savų kojų neprarasti. Jis atkakliai laukia mirties, o ji - ligonio atsivertino. Ligonio žmona atsimena vaišganto motiną: "Ginė kūdikis per pačią sumą. Ji iškėlė vaikeli ant rankų, paaukojo Dievo tarnystei. Vaišgantas tampa kunigu. Patasto katalikiškas knygas. Gresia Sibiras, bet Dievo Motina išgelbsti tėvą vyrą."

- Kodėl aš negaliu išprašyti malonės? - šaukia moteris, pėsčia eina į Skienonis. Neieško čia liudytojų, aiškintojų. Ji vieniša stoja Dievo Motinos akivaizdon. Tiki ir savo nepajudinamą tikėjimą skelbia viešai. Gali ją kankinti, bausti gąsdinti. Ji nieko neišsiūda. Ką galvoja, tą ir sako. Jos klyksmas be grožio, be estetikos normų, liaudiškas, aiškus:

- Marija, sugražink vyrą!..

Kai kas juokiasi, šaiposi. Moteris guli kryžiumi. Šalia jos parėblintas kombainas. Toks valdžios įsakymas, kad stebuklo vietos nestotų vis nesibaigus maldininkų srautas. Čia nėra altoriaus, žvakių. Traukia pagėlus vėjas. Į sąnarius skverbiasi drėgmė. Auga smalsuolių ninia. Moteris staiga iškelia rankas. Juokiasi. Nejaugi panišo iš skausmo?

- Mano vyras išgijo!-kartoja ir kartoja tuos pačius žodžius. Žmonės nori išgirsti stebuklo smulkmenas.Klausinėja.Ji nieko neatsako.Skuba namo.O čia - beprotiška nuotaika (taip išsireiškė vienas garsus bedievis).Ligonis vaikšto be ramentų,be lazdos.Jis net juskauti bando:kviečia žmoną šokti.Bet iš akių teka ašaros.Telegrana pasiekia chirurgą.Jis atvažiuoja lengvąja mašina,apžiūri gimnaitį ir taria žodžius,kurie tučtuojau apskrieja Lietuvą:

- Mokslas šio reiškinio išaiškinti negali.Yra tokių dvasinių jėgų,kurios iki šiol mažai ištirtos arba sąmoningai netiriamos.

Ekskunigas Jonas Ragauskas važinėja po Lietuvą,skaito paskaitas apie savitaigą,hipnozę.Pripažįsta Liurdo stebuklus.Nedrąsiai šneka apie F.Engelso mokymus.Girdi,niekas neneigia Jėzaus Kristaus istoriškumo.Toks žmogus gyveno iš tikrųjų.Tik legendos viską suklaidino,iškraipė tiesą.Taigi net Jono Ragausko šnekos prarado kietumą,švystelėjo jose nauji progiedriai.Triukšmingai pradedamos šlovinti lietuviškos pagoniškos apeigos,skelbiami neva nauji archeologiniai tyrinėjimai.Jau atvirai pasigendama pagonių religijos.Ateizmo kaip nebuvę.Politrukės nebijo žvakių,nekeikia Velykų margučių.Čia irgi esąs pagoniškos baltų religijos palikimas.Žinorgės užsimauna žiedus,pasikabina auskarus.Čigonės laisvai kortonis buria net aukštųjų viršininkų ateitį.

- Kai kas buvo perlenkta,-pripažįsta karštos agitatorės.

laisvės kaina

Labai teisingai J.Brazaitis pastebėjo,kad -J.Minioto liudijimvietos komunistai keliais ėjo į apsireiškimo vietą drauge su visais.Ši iki smulkmenų apgalvotą spektaklį ruošė Vilniaus narsiausiai ateistai,jiems talkino Utenos rajono veikėjai.Skiemoniškieji tapo eiliniaisiais rateliais iš viršaus užsuktoje mašinoje.

Taip."Tiesoje" V.Miniotas sugriaudėjo.Žaibai sklido žeminiuose sluoksniuose.Juliaus Janonio vardo kolūkyje įsigalėjo niūrios sutemos.Pasirodė aukštieji veikėjai,pareigūnai.Tarėsi didieji ideologai ir karštos didmoterys,nes bijojo bedarbių lemties, o dar labiau vengė kolūkiečių laimės,taip žavingai apgiedotos "Dvidešintajame pavasaryje",kituose kūriniuose.Tų pasitarimų vaisius - kombaino išjudinimas.Pateko ši mašina prie išvietės,buvo aptaškuta storu sluoksniu./Būdingas bruožas.Kryžių Kalno naikin-

tojai irgi vartojo srutas, išmatas). Kuomet kombainas buvo tinkamai "parėdytas", kažkur pražuvo mechanizatoriai. Tarsi skersai žemės prasnėgo. Gandai sklido, kad daugiausiai prie išvietės dirbęs vyras pasikorė. Teko kitur ieškoti ideologinę veiklą išmanančių veikėjų. Įdomus vaizdelis. Kombainą vairavo ištisas būrys inteligentų. Keitėsi, vienas kitu nepasitikėjo. "Nesislapstyk, kišk pirštus ir tu. Vienodai būsine kalti". Nuvarė narsuoliai, silpnuosius persekiodami, kombainą stebuklo vieton. Ramutės Macvytės regėti dobilai dabar jau nesužerėjo ašaromis. Kerėbliška mašina sugniuždė maldininkų įruoš-
tą altorėlį, užgesino sudegiotas žvakes. Mėšluota brydė rodė tamsos tarnų galią. Veikėjai išvažiavo, artiniausioje krautuvėje pasirūpi-
nę dėžę degtinės, alaus.

Vėjas atnešė debesis ir smarkų lietų. Griaudėjo, žaibavo. Skiemoniečiai pro langus matė dobilienoje keistą baidyklę. Kuomet dangus išsiblaivė, kombainas buvo švarus, nuplautas. Vanduo atakusiais upe-
liais išplovė srutas, sukilo jauna žolytė, lyg rugių želmenys. Vie-
tiniai žmonės ir šiame paprastame reiškinyje matė stebuklą.

Po šio įvykio kurį laiką Skiemonyse tvyrojo grėsminga tyla. Apy-
linkėje sklاندė įvairiausi gandai. Vietinius komunistus, komjaunu-
lius kvietė į rajoną, gąsdino. Maldininkai iš visos Lietuvos veržė-
si stebuklo vieton, ištisomis srovėmis. Meldėsi, vaikščiojo keliais,
gulėjo kryžiumi, degino žvakes, atstatė naują altorėlį, kombainą at-
stūnę į šalį. Pagaliau slapčiomis ruošta perkūnija ėmė rodyti pir-
nuosius žaibus. Atvyko remontininkai, išdažė salę, prikabinėjo vadų
portretų. Ryšininkai išvedžiojo laidus, prikabinėjo puodynų-garsin-
tuvų.

- Vienas, du, trys! - žvangėjo metalinis griausmas. - Bandymai.

Atvyko kareivių. Jie išsislapstė miškeliuose, krūmokšniuose,
bet prie žmonių nesikabino. Priešingai. Kai kurie užmezgė ryšius
su degtindariais. Nesiruošė ko nors griauti ar žudyti. Prigužėjo
milicininkų. Jų uždavinys buvo sunkesnis. Atiminėjo maldininkų
lengvasias mašinas, ekskursantų sunkvežimius, sulaukė pėsčiuosius.
Visiems į akis krito judrios, karingos, puošniai apsirengusios mo-
teryš, atvykusios iš Vilniaus aukštųjų mokyklų, partinių organiza-
cijų. Jos išplatino tokią žinią:

- Ramutė Macvytė atliks viešą išpažintį. Demaskuosime kunigus,
vyskopus, tarptautinį imperializmo lizdą Vatikaną.

Garsusis kombainas vėl buvo suterštas. Altorėlis sumindytas,
užgesintos žvakes, išmindyti takai užbarstyti šiukšlėmis. Nieko
šia nebuvo, nieko nebus. "O nykios tolumos, melsvi šilai!" - atsidus-
tą J. Aistis.

Atgriūva mokyti svečiai

Minią staiga perėjo šneresys. Žmonės kažką perdavinėjo ausis

ausin. Moterys pravirko. Milicininkai ėmė keiktis.

- Atveda!-sušuko skiemoniškė mergaitė.

Tai kurie maldininkai suklaupė, kiti meldėsi. Moterys giedojo "Marija, Marija!" Kalbėjo rožinį. Milicininkų būryje žingsniavo Ramutė Macvytė - skurdi, išblyškusi, apsiašarojusi mergaitė. Keista priimti ir tokį akimirksnį. Viena pagyvenusi moteriškė atbėgo prie Ramutės, kilstelėjo jos skarelę ir žirklemis nusikirpo kuokštelę plaukų. Tą darbą atliko be galo vikriai. Milicininkai nesusigaudė. Moteriškė savo grobį bematant išdalino žmonėms po plaukelį. Gal tai buvo tyčionis sumanytas tikinčiųjų išjukimas? Turbūt ne. Moteriškė apglėbė senutėlis, kunigas, žinoma, apsirengęs paprastais drabužiais, be sutanos. I

Vilniaus vyras pasitaisė raudoną kaklaraištį, plačiai šypsojosi, dairėsi į kaimiečius ir šniaukštė, šiek tiek mikčiodamas:

- Tiek daug kvailių! Prietarai šiame užkampyje rūgte rūgsta, - atsigręžė į Ramutę. - Štai kokia gražuolė! Pranašė...

Artyn atbėgo du šleivi pasigailėtino vaizdo vaikigaliai, rodė pirštais į mergaitę, kaišiojo liežuvius.

- Aiškiaregė!-tyčiojosi. - Pranašė!..

Skaudu tai minėti. Į silpną mergaitę akmenys svaidė Vilniaus šviesuolis ir nenormalios priginties apsigimėliai. Pastarieji daug sykių patys buvo išjuokti, kitaip varginti, tačiau dabar neužjautė persekiojamos aukos.

- Tylos!-ragino milicininkai.

Takučiu iškilmingai atžingsniavo auksinis jaunimėlis, parodai atvežti viršininkų sūneliai bei dukterytužėlės. Visi aprenkti tautiniais lietuvių drabužiais. Graži eisena pražuvo salės gilumoje. Padvelkė kvėpalais. Auksinė jaunuomenė nekvepėjo stambiųjų raguočių fermomis. Ramutė Macvytė kol kas stoviniavo arti salės durų. Ją globojo tamsiai apsirengęs petingas vyras. Suzvimbė lengvoji mašina. Džingtelėjo atsiveriančios durelės. Neskubėdamas laukan iškopė juodai apsirengęs, juodą kaklaraištį pasirišęs, storokas, kiek pagurkliuotas, apvalaus veido vyriškis. Tai Jonas Ragauskas, žinomas bedievių rašytojas, paskaitininkas.

- Pardavė už gardaus valgio šaukštą kunigystę!-šūkčiojo moterys:

- Net ir pragare nenusiplaus šventų aliejų ženkle, -tvirtino kitos, labiau reikala išmanančios. - Judas Iskarijotas!

Svečias neatsiliepė į koliojimus, vaidino negirdintį, linkčiojo galvą, maloniai šypsojosi vilniečiams bičiuliams, tarytm bažnyčioje aukas rinkdamas. Artinosi prie Ramutės, gražiai nusilenkė, ištiesė ranką, sveikinosi.

- Ar nenusibodo laukti? -kvotė, žvilgtelėjęs į milicininkus.

Macvytė nusisuko šalim, rankos nepadavė, traukėsi prie namo sienos, baikščiai susigūžė, lyg smūgio laukdama. Staiga ėmė verksti.

- Kas pasidarė? - maldė Jonas Ragauskas. - Cit, vaikeli, cit! - glostė mergaitės pečius, galvą. - Nesijaudink. Visiems mums nelengva gyventi. Pasaulėžiūrų lūžio metas. Reikia kovoti, stiprėti, tvardyti, šalinti iš galvos prietarus. Tik be prietarų prašviesės akys. Bus lengviau.

Juodai apsirengęs, aukštas, petingas, boksininko išvaizdos vyras išsitraukė gražų revolverį - nedidutį, blizgantį, lyg žaislelį. Pačiupinėjo, tarsį žaisdamas, vėl įsikišo kišenėn. Ką jis tokiu veiksmu siekė įrodyti, aplinkiniai žmonės suprato be vilniečių ideologų aiškinimų.

- Vykdyk, kas įsakyta! - murmėjo boksininkas Ramutei, vis čiupinėdamas ginklą. - Neklausysi? Tėvai nukentės. Ir giminės. Namai supleškės ugnyje. Atsimink, neužmiršk...

Ramutė užsidengė akis rankomis, vis kūkčiojo. Ragauskas piktai dėbtelėjo į boksininką. Nepritarė grasinimams. Išdrįso tarti aštrų žodį:

- Nesikišk tamsta, kur nereikia! - šūktelėjo.

- O tu prisirišk liežuvį, nesišakok, - atkirto revolverio draugas. - Nemanyk, kad esi toks galingas.

Salėje trūko oro. Nepadėjo atviri langai, nes už jų, lauke, stovėjo prievarta atginti pulkai maldininkų, suplaukusių iš visos Lietuvos.

- Nutilkite! Klausykite! - ragino milicininkas. - Atsikrapštykite burtų užterštas akis. Senkitės šviesos!..

Vilniaus vyrai, apsirengę kaimiškais drabužiais, landžiojo ten, kur susigrūdavo daugiausia žmonių, kai ką apkumščiuodavo, pastumdavo, kai ką tik žodžiu pamokindami. Garsiakalbis ėmė švokšti net prie ūkinio pastato. Blykčiojo fotografų "žaibai". Laikraštininkai bėgiojo, lakstė ir vis kažką rašėsi į bloknotus. Neužilgo turėjo spaudoje pasipilti reportažai, sensacingi pranešimai apie demaskuotą Vatikano bernų sąmokslą.

Dievo nužudymas

Mikrofoną apstojo tautiškais rūbais apsirengę jaunuoliai bei merginos. Gražus, švariai suvalkietiškas, net per daug suvalkietiškas moters balsas skelbė:

- Pradedame literatūrinę popietę. - Pasisemsime dvasinės stiprybės, dvasinės šviesos iš mūsų dvasingiausio poeto Justino Marcinkevičiaus kūrybos. Šis dvasingiausias poetas, pasinėręs į žmogiškos sąmonės gelmes, įrodė meniškais vaizdais, kad Dievo nėra, nebuvo ir nebus. Suvalkietiški žodžiai tolesniuose garsintuvuose kito iš pagrindų. Ten tarškė, užė, džėrzgėjo, klykė. Kas dėl to buvo kaltas? Ryšininkai? Persenusi technika? Neaišku.

- Ausis kurtina, mus tyčiomis kankina, - atsiduso sena moteris.

16 psl.
Kurį laiką vyravo bebalsis šniokštimas. Mikrofoną užgulė būrelis jaunimo. Pakaitomis merginos bei vaikinai deklamavo įtaigius, rintus posmus. Ne kvailio, talentingai parašytus, nepanašius į masinių ateistinių skaitalą.

- Aš jau turbūt užmiršau,
Kaip tariamas šitas žodis - motina -
Nes jau septyniolika metų
neturiu ko vadinti šiuo vardu.

Septyniolika metų!
Ir staiga mano motina miršta!
Tu padėk jai ir mums, visagali,
Ir nukreipk savo baudžiantį pirštą,
Savo rūstųjį pirštą į šalį...

Iškilingai leidosi raudona saulė,
Dangun plasnojo lengvučiai debesys,
Giedojo paukščiai

Ir dainavo kaimyno piemuo.

Argi nieko neįvyko?

Juk aš regėjau mirtį.

Jos pilna tvanki kamaraite,

Iš didelis juodas paukštis ji sklando aplink mane.

Slėpkis, saule, už debesio ar už miško,

Nes palies tave juodu sparnu mirtis,

Ir tu mirsi...

Ir aš prisiminiau... d i e v a... d i e v a... d i e v a...

Jonas Ragauskas išsiėmė baltutėlę nosinę, šluostėsi ašaras. Kas anksčiau pažino šį žmogų, negalėjo daug stebėtis. Jis buvo jautrus vyras, įtaigus panokslininkas, geras kunigas. Ne vieną sušelpęs bėdoje, varge. Ne vienam pataręs sunkią valandą. Tai buvęs kunigų seminarijos profesorius, nereikalavęs, kad klierikai bučiuotų rankas, ant kelių klaupytųsi. Kas be išankstinio nusiteikimo skaitė jo knygą "Ite, missa est", tasai suvokė, kad čia ne šiaip sau eilinis raštapa laikis, kurių tonomis pridirbo apmokami raštininkai. Tai skaudus svarstymas apie anšinuosius dalykus. Literatūros mokytojai ne vienoje mokykloje aiškino: "Jonas Ragauskas yra mėgstamas Justino Marcinkevičiaus rašytojas. Poetas užtat perdirbo ankstesnį savo eilėraštį, skirtą kompartijos šlovei, ir aštrų smaigalį motinos mirties scenoje nukreipė į religijos triuškinimą. Justino Marcinkevičiaus kūryba demaskuoja klerikalus. Tai pats įryškiausias Lietuvos ateistinis poetas".

Kaip tik šiam svarbiam momentui scenarijaus autoriai ir pasirinko ištrauką iš Justino Marcinkevičiaus "Publicistinės poemos". Ta ištrauka gimininga su Jono Ragausko aprašyta motinos mirtimi ir lemiamu lūžiu.

Garsintuvai skleidė šiurpią tiesą:

- Jeigu tu sutvėrei meilę

- d i e v e, d i e v e, d i e v e -

Jeigu tu sutvėrei neapykantą

- d i e v e, d i e v e, d i e v e -

Jeigu tu sutvėrei teisybę,

Tai kam tu sutvėrei melą?

Jeigu tu sutvėrei gyvybę,
 Tai kaip nenudžiūvo tavo rankos,
 Tada tu kūrei mirtį?
 Jeigu tu iš tikrųjų esi,
 Ir esi v i s a g a l i s,-
 Tai padaryk stebuklą:
 Reisk, kad šį vakarą
 Atsikeltų mano motina
 Iš mirties patalo.
 Jeigu tu padarysi stebuklą,
 Aš visą gyvenimą būsiu tavo vergas
 Ir šlovinsiu tavo vardą...

Auksinis jauniklis pasitraukė į šalį. Patefono plokštelė
 skleidė gedulingą muziką. Būrelis choristų netikėtai pragydo už-
 draustą giesmę "Marija, Marija!" Reiskia, visi nuoširdžiai troško
 stebuklo, kad atgytų mirusi poeto motina. Maldininkai žvalgėsi vie-
 nas į kitą. Nesuprato, kas čia darosi. Drąsesnieji įsisiūbavo. Ėmė
 giedoti kartu su garsiakalbiais. Giesmė nuvilnijo iki miško.

- Kas čia bedieviams koją pakišo? - sunerimo naivus milicininkė-
 lis, dairėsi, gniaužė kumštelius.

- Tylėk! - guodė vyresnis draugas. - Aš lankau vakarinę darbinin-
 kų nokyklą. Bomba sprogs pabaigoje. Mūsų Justinas klerikalams tada
 trinktelės kaip iš patrankos.

Auksinis jauniklis vėl apstojo mikrofoną, mušė būgnelius, žvan-
 gino tarškučius, sukilo visas apmokamas kultūros namų ansamblis,
 iš jo centro kilo įtaigūs suvalkietės šauksmas:

- Žvakė užgeso.
 Ir sieloj nutrūko kažkas.
 N e i v y k o s t e b u k l a s.
 Mirė ne motina, o d i e v a s... d i e v a s... d i e v a s...
 Motina!

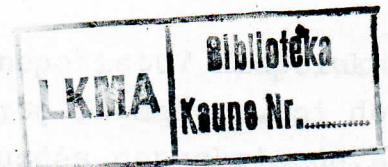
Tik visai neseniai aš suvokiau jos mirties prasmę:

Dar tada, kai dievą regėjo,
 Vėniršus maldoj bežodėj,
 Ir visiems jį parodyt norėjo,
 Bet pirmiausia jį man parodė
 Ir išmokino tikėti dievu.
 Ji išmokė melstis tam dievui,
 Ir išmokė bijoti to dievo.
 Ir savo mirtin jį MANE ISVADAVO NUO DIEVO.
 Gal ir gerai, kad neįvyko stebuklož...

Skienonių laukuose pasklido džiugus maršas. Sukosi patefono
 plokštelė. Ištreniruoti geriausių Lietuvos solistų balsai šlovi-
 no nemirtingąją partiją. Į prezidiumą rinkosi viršininkai. Susėdo.
 Jonas Ragauskas įžengė tribūnon...

Žaibas pranašauja stebuklą

Ramutė Macvytė stovėjo scenoje kiek nuošaliau. Vis kūkčiojo,
 žiūrėdama į grindis. Akys buvo aiškiai įraudusios, užtrintos. Jai
 pašnibždomis vis kažką aiškino revolverio draugas. Po išangos, ka-
 da jau tikrasis Dievas Justino Marcinkevičiaus poemos žodžiais
 buvo galutinai užmuštas ir pašalintas, prašneko ekskunigas:

- Visos klerikalų kortos amžinai prarastos. Vatikano pinklės seniai išaiškintos. Šiluvos, Žemaičių Kalvarijos, Aušros Vartų kermosiai nuėjo negražinanon praeitin. Net klasikė Žemaitė jiems suteikė smūgį. Tai ką bekalbėti apie mus, apsišarvavusius Lenino idėjomis? Nepasimokė klerikalai iš praeities klaidų, vis stengiasi laiko laikrodį atsukti į viduramžius. Už pinigus kunigai skelbia sakyklose melą. Nepasotinami pinigų rykliai griebiasi beprotiškų darbų...

Tuomžyg salėje subruzdavo ir ~~is~~ lengvo atsistotojo pagyvenęs vyriškis. Kostelėjo saujon. Iškelė aukštyn dešinę ranką, tarsį moksleivis norįs atsakinėti panoką. Vietiniai žmonės pažino kolūkio vairuotoją Nemokytą žmogų. Panašų į Bernardo Brazdžionio apdainuotą mūrininką.

- Sėskis! - perspėjo boksininkas. - Klausinėti bus galima vėliau. Demokratija duoda teisę kalbėti visiems. Tarybinė demokratija tobuliausia pasaulyje.

- Nieko neklausinėsiu! - atšovė vyras. - Man viskas aišku. Iškoliošiu. Ant širdies bus lengviau.

- Dar kartą prašau, sėskis ir netrukdyk. Klausinėti, klerikalus smerkti galėsite vėliau. Perspėju, kad suklaidintos mergaitės Ramutės žiauriai nekritikuosime. Ji, nemokyta vargšėlė, klerikalų irankis. Išgirsite jos žodžius, laisva valia tariamus. Jokio Marijos apsireiškimo nebuvo. Kritikos ginklą nukreipkime prieš Vatikano statytinius klerikalus. Šalin kunigus, vyskopus!..

2 - Aš privalau padaryti gerą darbą! - nenurimo vairuotojas.

- Turėsi laiko vėliau.

- Aš sutriuškinsiu gyvatės galvą...

Maldininkai subruzdavo, ėmė šūkauti, nes manė, kad iš ankste paruoštas žudikas kėsinsis į Ramutės Macvytės gyvybę. Panašiai galvojo taip pat ir revolverio bičiulis:

- Nurink! Gausi žodį vėliau...

- Tylėk, išverstaskūri! Manai, kad tavęs nepažįstu? Klapčiuku bažnyčioje tarnavai. Pažįsti ir Ramutę Macvytę iš mažens. Tai dora, labai gera, pamaldi mergaitė. Mažiausios skruzdės nenuskriaudė. Nekankinkite jos! Palciskite!.. Šalin tą kunigą Judošį!.. Gyvatė...

- Sėskis! Niekas Macvytės nekankina. Ji pati pareiškė norą laisva valia ateiti į šį susirinkimą. Ką? Ar ji miršta? Ar grandinės uždėtos ant jos rankų? Pirma išklausk jos šneką...

- Nekenčiu gyvatės Judo Iskarijoto! Jonas Ragauskas muškino žmones bažnyčioje, o dabar bėdieviams bėrnauja. Tam ženotam kunigui sutriuškinsiu begėdę gerklę, kad daugiau neterštų dorų mergaičių. Atsirado pamokslautojas su pačia, su ištvirtėle be šliūbo...

- Jeigu esi girtas, - karščiaivosi aukštas pareigūnas, - išmesime

laukan kaip šunį ir griežtai nubausime.

Niekas to negalėjo numatyti. Visuotinio sąstingio, nasinės baimės laikais apie panašų darbą niekas sapnuoti nesapnavo. Vairuotojas staiga pasitraukė kiek į šoną, nusitvėrė kėdę, ant kurios pats neseniai sėdėjo, įsireižė, sušvokštė ir paleido tiesiog į Joną Ragauską. Kalbėtojas žaibiškai atšoko nuo tribūnos, griuvo aukštyninukas, stojosi, prisiglaudė arti sienos. Nematėjo paskutinę valanda, dar turėjo ekskuniškas parašyti reikšminga raštą ir sulaukti Genriko Zimano padėką.

Kėdė švilptė nušvilpė pro artimiausių žmonių galvas, kliudė tribūnos kampą ir atsiniušė į palangę. Pabiro šipuliai, skeveldros. Tarsi patrankos šūvis perplėšė salę. Garsiai kalbiai aplinkon paskleidė per kūnišką trepksmą. Žmonės dairėsi žaibo iš giedro dangaus. Milicininkai, saugoję įtartiniausius maldininkus, nesidomėję brazdžionišku nūrininku, keitė vietas, kniubdami puolė artyn triukšmadario - nelaukto, iš anksto neparuošto. Priešais juos benatant kaip siena atsistojo nepažįstami vyrai. Minia keitėsi. Minia atsikratė baimės. Minia išdrįso priešintis. Subruzdoto moterys, net iš kažkur atsiradę vaikai, jaunuoliai. Graibstė pastarieji už milicininkų drabužių, ginklų, stundė, vartė, kilnojo, tampė. Merginos klykė nežmoniškais balsais.

Šventoji Dvasia atgaivina Ramutę

Vairuotoją lydėjo sėkmė, nes pasikeitusi minia buvo jo pusėje. Svetimos nepažįstamų žmonių rankos jį gelbėjo nuo užpuolikų. Apvertė jis keliolika suolų, nusileido ant grindų, repliojo priešin, kol pasiekė langą, tarsi sparnuotas iškilo aukštyn ir iššoko laukan. Dingo bruzdančioje minioje. Vienoje tirštoje vietoje kažkas sužė baisy balsu, kitoje prapliupo urzginas, žvieginas. Nelaukta išigalėjo grėsminga tyła. Milicininkai negalėjo pajudėti net per pusę žingsnio. Prieš juos mūru kilo rambios nugaros, stambūs pečiai, špygomis sugniaužti kumščiai. Į prezidiumą ėmė skrieti plytgaliai, akmenys. Lūžinėjo, skilo kėdės, suolai, sutrupėjo tribūna, visas vartėsi kūliais. Raudonai nudažytos paveikslų rėmų skveldros priminė kraują, žaizdas. Viršininkai susigrūdo į glaudų būrelį. Išrinktiesiems vadovams grėsė pavojus, nes prasiveržė seniai garsinama liaudies meilė. Boksininkas neteko revolverio. Ginklas gulėjo ant grindų. Žmonės jo nesisavino. Visi suprato, kad tokie daiktai dabar beverčiai. Mindė kojomis revolverį, tarsi pikčiausią gyvatę. Minia jungėsi į vieną asmenį. Iš įvairiausių Lietuvos kampelių atvykę žmonės veikė tarsi susimokę, lyg kultūros namų trenerių išlavinti.

Ramutė Macvytė staiga iškėlė aukštyn abi rankas. Užverktos akys sublizgėjo. Veidas nušvito neįprasta šviesa. Mergaitė išsitiesė visu ūgiu. Atrodė aukšta, graži, nepasiekiamai drąsi.

- Meldžiasi į Šventąją Dvasią!- sušnibždėjo senyva moteris. Mergaitė iš tiesų kažką šhibždėjo. Žmonės matė judančias lūpas, bet jokių žodžių negirdėjo.

- Nurinkite!-šūktelėjo žemaitiškas balsas.

- Tylos!-pritarė aukštaitis.

Minia apsilbė. Keisčiausia, kad dabar tylėjo auksinis jaunimėlis, viršininkai, milicininkai, slaptieji ir viešieji sostinės svečiai. Rona Macvytė krūptelėjo, lyg iš niego atbudusi. Veidas neteko ką tik turėto spindesio. Nedidelėje aikštelėje stovėjo paprasta mergaitė. Tačiau rami. Neašarojanti. Žiūrėjo aukštyn.

- Pasigailėk mažes, silpnos!-visi girdėjo aiškius žodžius.-Aš tikrai Tave, o Marija, mačiau. Tu liepei pasninkauti nors penktadienis. Tu liepei kalbėti rožančių, atgailauti. Tu liepei nedaryti abortų. Nekaltų kūdikių kraujas jau skandina Lietuvą. Tu liepei negirtauti, nerūkyti, nepaleistuvauti, neieškoti pramogų. Tu palaiminai skaistybę. Tu žadėjai išgelbėti Lietuvą nuo engėjų, jeigu ji atgailaus, melsis, atsigręš Tavo globon. Tu, Marija, šauki atsiversti Lietuvos paklydėlius, visų mokyklų mokytojus, o ypač moteris, būsinas motinas-mokytojas, kad jų kūdikiai gimtų sveiki ir daugiau nemelyotų, nepiktintų tiesos neįinančių vaikelių. Lietuva - Marijos žemė. Ne-ušniršk, o Motina naleningoji! Vaikai - Dievo numylėtiniai. Jų klaidintojai, melagiai molytojai, nuskęs jūrose, nes ant jų kaklo bus pririšti girnų akmenys. Grįžkite Bažnyčion! Išsižadėkite melo kunigaikščio, kurie jau turite rankose antikristinius pažymėjimus, be dieviškus brandos atestatus, bedieviškus diplomus. Argi neatsimenate? Ar neužrašyta jūsų sąžinėse? Per egzaminus melavote, kad tik gautumėte gerą pažinį. Išsižadėjote viešai Jėzaus Kristaus. Jis išsižadės tų diplomuotų, atestuotų savo Dangiškojo Tėvo akivaizdoje. Darykite atgailą, nes Dievo rykštė viršum Lietuvos. Aš viešai tvirtinu, skelbiu: mane kankino, laikė uždare, badu, troškuliu marino, kėsinosi į skaistybę. Aš pabūgau, aš išsigandau, bet dabar mačiau žėrintį balandį. Plykstelėjo akys. Užgeso. Aš pasiryžau mirti, kentėti. Šventoji Dvasia, neapleisk. Švenčiausioji Marija, globok! Aš noriu mirti. Tegul mane greičiau sušaudo. Aš trokštu kankinės mirties, apbarto šis melagingas gyvenimas... Mačiau švenčiausią Mariją! Tikrai mačiau! Jos apsiaustas uždengė Lietuvą, engėjai prašus...

- Engėjai, prašus!- sužėc minia.

Stebuklas. Dar kartą stebuklas. Akimirka tylos. Ramu Skiemonyse. Nėra milicininkų, nėra saugumiečių, nėra sostinės svečių, nėra eks-kunigo. Niekas neieško ginklų. Nekeikia, nesistumdo.

- Užučiu!-staiga už lango sužunka brazdžioniškasis mūrininkas.-Tegul neklaidina mažutelių...

Vos keli žodžiai atina ramybę, tylą. Skiemonyse vėl įsigali ne-

apstanta, triukšmas, keiksmas, stundynasis. Silpna, liesutė mergaitė, tarsį perregimas šešėlis, ištiesia aukštyn rankas. Ilgi, balti pirštai nejuda, rodo kryptį aukštyn.

- Marija, Marija...-pradeda vos girdimas balsas.

Minia krūpčioja. Prieštaravusios grupės įgauna panašius judesius. Žmonės tarsį išbunda, blaivai regi dangų, žemę, mišką. Takus bei takelius. Krūmokšnius. Veržiasi sutemon, nežinomybėn, o staiga regi saulę. Vadovo - kelrodžio nėra. Bet minia žino, kur reikia eiti. Minioje jau nėra pavienių žmonių. Mokytojų, milicininkų, kolūkiečių, darbininkų, svečių ar vietinių. Visi netenka asmeni^{nių}/bruožų. Iš pasališkų sutemų kyla proseneliai. Ant tautų slenkščio įsikūrę baltai išbunda. Nepaiso germanų bei slavų grėsmės. Atitolsta garsiakalbių siaubas, valstybinė ateizmo poezija, už grašius pardavinėjanti motinos mirtį bei kunigystę. Minia plaukia stebuklo vietovėn.

Nepažįstami žmonės stoja vienas prie kito petys petin. Atsiran- da žvakės. Tyliai plevenanti liepsnelių jūra plaukia į laukus. Maldininkų minią dengia dangus, lietuviški palengva teką debesėliai. Sutinka sodai, miškeliai. Kareiviai nekliudo, traukiasi gilyn. Nesibaigianti, bekraštė žmonių jūra žino kelią be vadovų, nes tautos išrinktieji šiuo metu - kalėjimuose ar belaisvės varžtuose.

- Marija, Marija...-aidi giesmė.

Kažin ar ateities istorikai, sėdėdami archyvuose prie apdulkėju- sių popiergalių, suvoks tikrąją tautos dvasią. Kuo galės aiškinti aklą užsispyrimą prieštarauti bedieviškai valdžiai, rankose netu- rint patrankų, armijos, generolų? Kas tautą vedė prieš Kryžiuočių ir Kalavijuočių ordinus? Kas išvedė ją į nelygų mūšį dėl Kražių bažnyčios? Kas privertė naktimis obliuoti, drožti šventukus? Kas įkvėpė pakeles nusėti kryžiais, Rūpintojėliais, Smūtkeliais? Kas apšvietė dvasią atnesti rusišką knygą, o už lietuvišką maldaknygę išeiti į Sibiro žūtį? Ar ne knygnešių ainiai savo sielvartą užra- šė medyje ir tris kartus nusiaubtą Kryžių Kalną pavertė Tautos Šventove? Neišaiškins to marksistai, pozityvistai, liberalai, socia- listai, laisvamaniai. Daug kam nepatiko, nepatinka ir nepatiks Mari- jos žemės vaikų kelias. Išjuoks jį, žemins. Bet tauta nesiginčys. Pa- ti rinksis kryptį, paliks išmintingus mąstytojus. Atvyks prie to^s Amžinosⁱos Šventovės Jonas Paulius II ir susižavėjęs tars pasauliui:

- Parodykite visiems Kryžių Kalną!

Kur Baltasis Senelis po to vyks? Į Šiluvą, nes čia pirmą kartą apsireiškė Švenčiausioji Dievo Motina. Girdite? Pirmą kar- tą! Iš Lietuvos išėjo gandas apie Marijos Žemę. Skiemonys Marijos Žemės kančių šauksmą atgaivins, prižadins tikėjimą, vilties aušrą.

Marija iš Lietuvos eis į Egiptą, apsireikš Jugoslavijoje. Jos pėdsakais ženklins pavojų, ugnies, nelaimių, karo, mario, bado ženklai, bet Izraelių Kalno tauta nežus, sulauks Baltąjį Senelį.

Žvėris nugalėtas!

Minia stabteli. Prieš žmonių akis išskyla Ma š i n a, dvidešimtojo amžiaus vergovės ženklas. Ji šlykščiais, grožio netekusiais satariais užgožia stebuklo vietą. Taip. Pievaitėje stovi kombainas. Dablinas, aptaškytas, dvokias, primenąs šių dienų bedvasių menininkų kūrinius. Minia sustingsta. Bet ne visa. Atsiskiria upeliu trykštanti srovė, apspinta baidyklę, antikristinį siaubą. Be jokio raginimo. Tylomis išskyla šimtai rankų. Stunčia siaubingą slibiną į šalį. Jis neprieštarauja. Nėra jo pranašų, gynėjų, neseniai savo galybe besididžiavusios kariuomenės. Čia yra milicininkų, partijos narių, kolūkiečių, darbininkų, vaikų, moterų, senių. ^{Bet} Antikristinis žvėris taikiai palieka suterštą dirvą. Toji vieta, kur Marijos vaikai išvydo savo Motiną, išlaisvinama, pašvenčiama.

Kniumba čia maldininkai. Vis užsidega naujos žvakės. Vaikai apspinta kombainą. Neužilgo ir jis sužeruoja tarsį Kalėdų eglutė. Moderniojo meno išsigimęs paraltikas žeruoja žvakėse, netenka šaltų, beširdžių bruozų. Nėra minioje tvarkdarių. Ją lygiuoja, skirsto kažkas iš aukštybių. Atplaukia žmonės stebuklo vieton, klaupiasi, kniumba, guli kryžiumi. Gieda. Rauda. Meldžiasi. Tuomžyg pasisotina. Atsikelia. Traukiasi šalin. Vietų užleidžia kitiems. Išalkusiems. Trokštantiesiems. Čia, aukštaičiai, žemaičiai, suvalkiečiai, kapsai, dzūkai, čia visa Lietuva. Svetinieji slapstosi niškeliuose, krūmokšniuose. Bet jie tyli, nesirodo, nieko negąsdina, nežudo, nekankina. Baltų ainiai patys renkasi sau likimą, nesvarstydami, kuo jis užsibaigs: kalėjimu, trentini, bado, mąru, karu, visvien.

- Marija, Marija... - sklinda giesmė. Tikriausias Lietuvos himnas. Šintus kartų pradedamas. Šintus kartų užbaigiamas.

Sukniubusių maldininkų spūstyje tuomžyg kyla sambrūzdis. Juodai apsirengusi mergaitė atsistoja visu ūgiu, sukasi ratu, lyg apsvaigusi. Tuomžyg juokiasi. Rauda, kūkčioja.

- Aš išgijau! - šaukia. - Aš vėl esu sveika!..

Iš rankų į rankas eina du ramentai. Pigūs, aptriušę, ligonės pralaimėtu, gal ir ašaromis suteršti. Žmonės juos bučiuoja lyg šventus, glamonėja, glosto, tarsį kūdikius.

- Aš esu Stropus! - sako senyvas vyriškis priešingoje pusėje. - Revaldžiau kojų. Bet dabar galiu vaikščioti.

- Man nieko neskauda, - juokiasi smulkutis berniukas.

Yra šioje minioje niūrių paslapčių. Tamsių, žmogui nesuprantamų

Motina įvelgia į glėbyje laikomą kūdikį. Mato negyvą jo veidelį, b
jėgiškai nusvirusias rankas. Neverkia. Susitaiko su Dievo valia.

- Žinan, -sako ji kūkčiodama. -Mano vaikelis jau rojuje.

- Garbė Viešpačiui, -atsidūsta labai senas žmogus.

Siūbtelėjusi žmonių banga skausmingąją motiną neša artyn ste
buklingosios vietos bei altorėlio. Moteris brangią našta guldo an
kūnė, pati išsitiesia kryžiumi, tarsį Abraomas sūnų atidavęs. Nes
meldžia. Ją žadina išblyškęs jaunuolis, paliesdamas prastą drabužį

- Kelkis! Ink savo vaiką, -ragina. -Neškis sveiką namo.

Kūdikis staiga pravirksta. Kas čia atsitiko? Stebuklas? Niekas
nesiaiškina. Netikrina. Neužrašinėja liudytojų pavardžių. Gal vaikas
buvo tik užaišęs, o išvargusi motina suklydo persigandusi?

- Marija, gelbėk mus nuo engėjų! -šaukia liesas vyriškis.

- Nuo engėjų... -atsako didi minia vienu balsu.

Kiek daug čia skausmo! Begalė nerimo. Neišmatuojamos gelnės tau
rė. Skiemonyse rauda visa Lietuva. Vaikai, moterys, vyrai, seniai, jauni
moliai. Štai buvę partiniai, esami valdininkai, elgetos, ligoniai, da
bininkai, amatininkai, literatai, net žurnalistai. Ateikite ir matyki
te - Geroji Naujiena aidi Skiemonyse. Nyksta baimė, nakties tansa.
Jan dega anšinosios žvaigždės, nes dangus toks artimas, beveik ran
konis pasiekiamas. Ligos nyksta. Kapinėse atbunda baltos prosenelių
vėlės, sapnuojasi saviškiam, žada šviesų rytojų. Rūku užsikloja miš
keliai, krūmokėniai. Marijos vaikai sveiksta, nes juos Motina aplan
kė, atėjus pilnatvės, išsipildymo valandai. Kaip Šiluvoje, kaip Auš
ros Vartuose. Skiemoniuose pralietos Lietuvos ašaros pasiekė Aukš
čiausiojo sostą. Sveika, Marija!

Meditacija

Vis labiau mane stebina keistas reiškinys. Beveik visos redakci
jos atsisakė spausdinti šį rašinį. Užsienyje pasirodžiusi J. Brazai
čio knyga šiam įvykiui skiria ypatingą dėmesį, o Lietuvoje visomis
prienonėmis stengiamasi Skiemonių stebuklą išbraukti iš tautos at
minties. Neseniai man kai kas paaiškėjo. Regėtoja Ramutė Macvytė sa
vo moksleiviškuose užrašuose, ^{liudiję} kad 'jai buvo primygtinai peršamas
konjaunimo organizacijos sekretoriaus, vėliau įstojusio į kunigų
seminariją, pavyzdys. "Kas čia tokio, jeigu taktikos sumetimais išsi
žadi Dievo? Širdyje tikėk, o ramiai laiku pasiskelbk". Ramutė nesuti
ko, nepriėmė tokios pažiūros, nes ji negalėjo iš atminties išbraukti
šių Mato Evangelijos žodžių:

"Kas išpažins mane žmonių akivaizdoje, ir aš jį išpažinsiu savo

dangiškojo Tėvo akivaizdoje. O kas išsigins manęs žmonių akivaizdoje, ir aš jo išsiginsiu savo dangiškojo Tėvo akivaizdoje... Jūs būsite visų nekenčiami dėl mano vardo. Bet kas ištvers iki galo, tas bus išgelbėtas"...

Ramutė kentėjo šiurpius persekiojimus gal vienintelė iš ano meto moksleivių, atvirai stojo kovon, neslėpdama įsitikinimų. Būkime atviri. Atsinename. Į kunigų seminariją nepriėmė be brandos atestatų. Daugelis dabartinių kunigų pergyveno skaudžias sielos tragedijas, kai kurie palūžo ir šiandien anų dienų įvykių nenori minėti. Gal todėl katalikiški leidiniai verčiau rašė apie marsiečių komaunolišką antplūdį, apie Greimo ornamentuotą absurda, apie antikinę torsą (net torso fotografiją dėdami magaryčioms), o vengė reikalingesnių temų. Štai iki šios dienos moksleiviai skaito J. Ragausko "Ite, missa est", Justino Marcinkevičiaus ateistinė poeziją kitus panašius, meniniu atžvilgiu įtaigius kūrinis, bet nežino, kaip juos reikia vertinti religiniu požiūriu. Gal iš tiesų Mišias jau reikia užbaigti? Gal Dievas iš tiesų jau numirė su poeto motina? Į šį klausimą katalikų leidiniai privalo atsakyti aiškiai, tiksliai. Pogrindinė "Aušra" kadaise padarė gerą pradžia. Šiame "Katakombų" numeryje spausdiname porą rašinių. Gal jie neteisingi, klaidingai formuluoti? Jaunimas tą klausimą sprendžia. Bažnyčios vadovai ir katalikiškos spaudos veikėjai, atsakykite! Šiandien už tuos atsakymus niekas nesodins į kalėjimus. Viešumon išėję katalikų šviesuoliai pasirinko per daug lėkštą politinę - rinkiminę veiklą. Tikime, ką Šventojo Tėvo pasakyti žodžiai dvasininkams pasuks Bažnyčios gyvenimą tikroje, nerinkiminės kampanijos "dvasingumo" keliu. Galbūt prablaivējimas ateis per vėlavai? Lainė, kad jau šiandien turime Šventojo Tėvo aiškiai paskelbtą programą: "Valstybė neturi brautis į sritį, kuria Konstitucija ir tarptautiniai susitarimai pripažįsta religijai, taip pat kunigai, atlikdami savo evangelizacinę pareigą, neturi kištis į partijų politiką, į tiesioginius vakstybės tvarkymo reikalus... Bažnyčios atstovai vengs nederamai kištis į valstybinių įstaigų reikalus". Cituota pagal "Katalikų Pasaulio" Nr. 9, šn. 6 psl

Ramutės Macvytės mokyklinių užrašų sąsiuvinys pagrindėje buvo paskleistas nemažu tiražu. Šiandien daug kas gėda, šiurpu net sapne minėti tą duoną, kuria anuomet mokyklose buvo maitinamas mūsų jaunimas. Bet kas gi tą duoną iškepė? Ar ne nūdieniai literatūros klasikai, laureatai, literatūros daktarai? Suglumęs jaunimas laukia iš jų paaiškinamųjų žodžių, kokia čia veikė krosnis, kokiais įnagišiais buvo užraugtas, maišomas ir vartojimui išmetamas tas pyragas?

Šiame leidinyje dėl techninių trūkumų Ramutės mokyklinius užrašus spausdiname be galo sutrumpintus. Bet užtenka ir paskelbtų eilučių, įkaitinta geležini sudeginusių kaimo mergaitės snegenis. Ar neprabilis sąžinė, matant ano purvino "privalomo mokymo" aukas? Kas netiki į aną antinę tikrovę ir atgamtinę Skiemonių stebuklo prasmę, tegul susimąsto, kokią šurpią įtaką daro veidmainingai palietos literatūrinės panazgos, patekusios į automatizuotų pedagogų ragus. Juk Ramutės Macvytės tragedija neatskleista iki galo, visuc nenė nežino šių dalykų. Kur dabar Ramutė Macvytė? Kodėl apie ją tylėjo ir tyli Sąjūdžio veikėjai? Šiandieninės mokyklų programos verčia atbusti iš abejingumo, buldozerinio ateizmo. Ar dabartinė savanoriška tyła neiššauks vėl kokio nors stebuklo, tik šį kartą jau pragaro (ne dangaus) jėgoms įsikišus? Ar nesugriaudės raudeni perkūnai virš pačių programuotojų galvų?..

Šis rašinys tikrai pradžia. Tikrai žinau. Kažkurios bažnyčios užrakintoje slėptuvėje pelėja pagal Katalikų Bažnyčios kanonus surašyti aktai, protokolai, liudijimai. Jie turi iškilti dienos švieson. Iš žinau, koks šurpus, tragiškai skaudus Romos Macvytės likimas. Bet nuslėptas negali likti. Tarsi laipteliais mes grįžtame iš Jugoslavijos, iš Egipto. Pasiikiame Skiemonių stebuklą. Vienintelį tautos istorijoje. Tegul jis vėl tampa visus jungiančiu šaltiniu. Tauta šėtonišku jėgų suskaldyta. Padirbėjo Marijos priešai vieši ir slapsti. Politikai, profesoriai, mokslininkai, žurnalistai. Tai buvo debesų ūkanotą dieną. Švystelės saulė. Išnyks sienos, tarpekliai, prarašos. Kaip Šiluvoje Marija nugalėjo kreivatikių neapykantą, taip ir Skiemoniškė paskleis Meilės šviesą. Bet mums reikia parodyti nors lašelį gerų jausmų, pastangų. *Prisikirkime Skiemonių stebuklą!*

NEGARBINGA POETO IŠMONĖ

Talentas — ašmenys. Į kieno rankas pateks, tam ir patarnaus. Vienokią paslaugą padaro doro meistro paimti, kitokią — plėšiko rankose atsiradę.

Justino Marcinkevičiaus talentas neabejotinas. Lyrikoje kalba jis apie gyvenimo prasmę, apie žmogaus paskirtį ir jo likimą.

Pavartoja net žodį amžinybė. Tačiau apie jo „lyrinį herojų“ pakalbės koks literatūros daktaras, o mums rūpi poeto „pilietiškas“, apie kurį šiandien mėgstama gražbyliauti.

Pažvelgim į Just. Marcinkevičiaus „Pažinimo medį“ ir dramas-poemas. Kam naudoja ašmenis jis šiuose savo kūrinuose?

„Pažinimo medį“ skiria poetas savo „almae matris“ — Vilniaus universiteto jubiliejui. Koks šių dienų „auklėtojas“, toks ir „auklėtinis“. Marcinkevičiaus poema niekuo nesiskiria nuo tritomės „Universiteto istorijos“: po pagarbos skraiste slypi

panieka, po meilės — pagieža. Šitaip juk buvo minėtas jubiliejus. Universitetas — garbinga mokykla, tik bloga, kad nuo pirmųjų dienų ją pasiglemžė „tamsybininkai“. Vyskupas Valerijonas įtaisė studiozams bendrabutį, tuomet vadintą bursa, tačiau toji bursa buvo tikras tarybinių katorgininkų gyvenamasis barakas, aplūžusiame špitolės name, kur į šventes atėję nakvynėn „dūšaudavo žmonės, atnešę nuodėmes, ligas, bėdas ir alkanas blusas arčiau prie dievo“. Tame barake gyvendami ir „avižių kisielių kabindami“, jaunuoliai turėjo rengtis darbininkais į „vargo ir tamsos bažnyčią“. Taip, lagerinį baraką Valerijonas įtaisė. Poetas tai žino. Bet kad Valerijonas davė namus, kuriuose klausė paskaitas, kad nupirko kitus, kur turėjo gyventi profesorai ir pagalbinis personalas, kad Valerijonas užrašė savo turtus, iš kurių universitetas galėjo gyventi ir studiozus lietuvius „avižių kisieliu“ penėti, — to poetas nežino. Karaliaus Stepono parašo, kurį išmeldė tas pats Valerijonas, ir popiežiaus bulės buvo per maža. Popieriai buvo forma, kuri turėjo įsikūnyti medžiagoje. Tą medžiagą suteikė Valerijonas.

Todėl minint Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį, paminklas studentų miestelyje turėjo atsirasti karaliui Steponui ir vyskupui Valerijonui, o ne Kapsukui ar Leninui.

Valerijono universitetas ir bursa buvo „tamsybininkų“ pasigrobtį. Bet kaipgi iš tamsių „tamsybininkų“ išdygo šviesus Sirvydas, Liauksnūnas, Sarbievijus, Kojelavičius ir daugybė kitų? Taip, šių vyrų „tamsybininkais“ nepavadinsi. Bet jie buvo „tamsybininkų“ persekiojami. Sirvydui gramatiką „Clavis linguae Lituanicae“, kurios buvimu mokslininkai abejoja, išleisti, anot poeto, uždraudęs rektorius, idant, kai jos neturės, bursos gyventojai greičiau pamirštų tėvų kalbą. Džiovą Sirvydas gavęs dėl to, kad, žodyną rašydamas, turėjęs sėdėti rusų „bibliotekoj sekretoj“, arba „specfonduose“, tarybiniu žodžiu sakant.

Populiarusis tėvas Liauksnūnas, retorikos ir muzikos profesorius ir pagarsėjusių vadovėlių autorius, Vilniuje garsėjęs „Tėvo Linksmo“ vardu, už vadovavimą studentų saviveiklai, taip pat buvęs jėzuitų persekiojamas: už karnavalo iškilmių sutaisymą rektorius jį „torkavęs“.

Sarbievijus buvęs atplėštas nuo pamiltosios Lietuvos ir, užuot rašęs poeziją, Krokuvoj turėjęs pamokslus sakyti karaliui.

Taigi šitie šviesūs vyrai buvo jėzuitų universiteto „kankiniai“. „Kankinys“, ar nekankinys buvo pagarsėjęs ir pirmasis „Lietuvos istorijos“ autorius Albertas Vijūkas Kojelavičius, Marcinkevičius nežino, ar gal nutyli dėl to, kad šią „Lietuvos istoriją“, universiteto sukaktuvių metais parengtą spaudai ir jau spaustuvės surinktą, išleisti uždraudė, Aničo patariamasis, partijos Centro Komitetas su generalmuravjovu Dybenka priešaky.

O kaip su Just. Marcinkevičiaus dramomis?

„Katedros“, tiksliau „Vilniaus katedros“ apmatai tokie. Vyskupas Masalskis, parsivežęs iš kaimo Lauryną Stuoką, išsiunčia į užsienius mokyti architektūros ir palieka jį ten badmiriauti, o jo sužadėtinę Ievą pasigrobia, susilaukia su ja sūnaus, jį nužudo, o Ievą uždaro į vienuolyną. Mokslus baigęs, Laurynas grįžta į Vilnių ir, nepaisydamas skriaudos, stato Masalskiui „melo ir klastos katedrą“, bet širdy liepsnoja pagieža. Dėl to maištauja prieš skriaudiką ir lyg tyčia kilęs maištas įtraukia jį į maištininkų eiles. Pakariamasis Vilniuje sufraganas Kasakauskas, o Masalskį nutvėrę maištininkai pakaria Varšuvoj. Scenoj belieka patampyti jo, pakarto, iškamšą ir pasityčioti iš vyskupo.

Tokie apmatai. Ataudų lyriką paliksim literatūros kritikams. Mažiau prisimenąs istoriją žiūrovas gali pamanyti, jog „maištas“

(Kosciuškos sukilimas Marcinkevičiui virto „maištu“) kilo prieš Masalskį dėl nuskriaustosios levos. Labai neskanų įspūdį daro pakartotojo vyskupo iškamša. Tai pasityčiojimas iš jo prievartinės mirties. Iš jos tyčiotis nevalia. Poetas turbūt pamiršo, kaip gaudžiai raudėjo pats dėl savo draugo prof. Jono Kazlausko prievartinės mirties. O su vyskupu Masalskiu taip lengvai susidoroti negalima. Turėjo jis trūkumų, tačiau ir gražių pėdsakų paliko mūsų krašto kultūros istorijoj. Vertas jis atskiros

monografijos. Jeigu reiktų poetui Masalskio poelgį su Laurynu, leva ir sūnumi įrodyti teisme, kažin ar pasisektų. Sakysi, „Katedra“ ne istorija, o „poeto išmonė“. Betgi ar leistina „išmonei“ apjuodinti ir pažeminti istorinį veikėją? Argi norėtų pats Marcinkevičius, kad po jo mirties kitas poetas rašytų apie jį su tokia „išmone“, kad, be šeimos, turėjo meilužę, vaikų ir juos nužudė arba įkalino?

Tokia pat „poetine išmone“ Marcinkevičius padailina ir Mažvydo gyvenimą. Kunigas Mažvydas, „išmainęs Lietuvą į naująjį tikėjimą“, išeina į Prūsų Lietuvą, bet už Nemuno palieka merginą su vaiku. Protestantui valia turėti šeimą ir jis veda kitą moterį. Bet suviliotos mergaitės palikimas argi didina Mažvydui garbę? Teisme tokio fakto poetas tikrai neįrodytų. O pažiūra į suviliotąją visais laikais, juoba anais senaisiais, buvo griežta ir smerkianti. Tai ne „chameleono spalvų“ dienos. Himną Mažvydui gieda jo špitolės gyventojai, turbūt išgeriantys tinginiai, deklasuotoji visuomenė, tik ne Donelaičio darbštieji būrai.

Taigi ir „Mažvydo“, lygiai kaip „Katedros“ svarbiausia mintis: žiūrėkite, kokie pasileidę kunigai ir vyskupai. O jei kas, mažiau išprūšęs, tos minties nesugaudytų, tam Marcinkevičius duoda ir pigų, bulvarinį saldainiuką — sceną, kur pasityčiojama iš išpažinties. Kažin ar pradžiugintų šia scena poetas savo motiną?

Abi dramos pasitarnauja bedievybės propagandai, prasideda ir baigiasi demagogišku kunigų dergimu.

Gaila, kad savo talentu poetas tarnauja didžiai negarbingam tikslui. Bedievybės demagogijai užtektų išminčių ir be jo: „istorijos daktarų“ Stuinos ir Aničo su Pečiūra.

Liūdna, žiūrint Marcinkevičiaus „Mindaugą“. Tai pasityčiojimas iš Lietuvos valstybingumo. Iš atskirų nuo kažkieno (greičiausiai rusų) žemių atplėštųjų kraujuotų gabalų Mindaugas lipdo savo karalystę. Lipdo, siekdamas karaliaus vainiko, o pasiekęs tyčiojas iš jo kaip ir iš savo darbo. Ne karalius jis, ne ori asmenybė, o kažkokia menkystė. Patvirkęs lygiai kaip Masalskis ir Mažvydas: ne tik prisivilioja svetimą žmoną, bet ir savąją nužudo (šio fakto jokia istorija nepaliudija). Ne veltui „Mindaugas“ turi pasisekimą rusų teatruose, net Sverdlovske jį rodę.

Epigrafu savo kūrybai Justinas Marcinkevičius galėtų įsirašyti 61 ir 62 eilutes iš savojo „Mindaugo“:

Jie elgsis taip, kaip jiems naudinga bus,

Mes irgi taip, tik taip tegalim elgtis.

Ši išmintis naudinga, pelninga, tačiau poetui tikrai negarbinga.

V. Kvietytys

NUSIŽENGĘS TIESAI

„Aušroje“ (24 nr.) jau buvo rašyta apie poeto Just. Marcinkevičiaus negarbingą išmonę, kuria jis savo kūrinuose pažemina garbingas istorines asmenybes ir jų išpažintą tikėjimą. Šiame straipsnyje pateikiamos dar kelios mintys ta pačia tema.

Štai ką tuo atžvilgiu sako žymus lietuvių literatūros kritikas ir literatūros istorikas Jonas Grinius, nagrinėdamas Just. Marcinkevičiaus istorinę dramą „Mindaugas“:

„Antra žymi ‚Mindaugo‘ dramos yda, kilusi iš komunistinės ideologijos, yra jau paminėtas karalienės Mortos asmens sužalojimas, nepateisinamas nei istoriškai, nei meniškai, nei marksistiškai. Sakysime, istorija yra paliudijusi, kad Morta buvo ištikima Mindaugo draugė. Tapusi krikščione, ji pasilikusi nuoširdi Kristaus religijos išpažinėja. Tačiau istorija nieko nesako, kokiū būdu ją buvo vedęs Mindaugas. Tai leidžia Justinui Marcinkevičiui susigalvoti, kad pirmiau Morta buvusi Mindaugo ištikimo šalininko, kuproto kunigaikščio Vismanto žmona. Dėl abipusės meilės ji tapusi vyriausio kunigaikščio meiluže. Kai dėl to jai gimęs sūnus, ji paprašiusi Mindaugą nužudyti jos vyrą Vismantą. Bet šis nusižudęs pats, nes pasijutęs nepajėgus atkeršyti didžiajam kunigaikščiui už svetimoterystės skriaudą. Šitokiose aplinkybėse tapusi Mindaugo žmona ir vėliau pasikrikštijusi, Morta savo svetimoterystę ir Vismanto žuvimą taip giliai paėmusi į širdį, kad tapusi skrupulante iki pamišimo: jai nuolat vaidenęsis rūstusis krikščionių Dievas ir jo pragaras. Ją neigiamai veikęs ir vienuolis Zyvertas, kuris mokęs karalienę krikščionių tikėjimo tiesų bei maldų. Tų visų aplinkybių pasėka buvusi Mortos išprotėjimas: kliedėdama ji pradėjusi klajoti po pilį, vilkėti viena ašutine ir užsidėti ant galvos stagarų vainiką vietoje karūnos. Taigi, buvusi energinga moteris krikščionybės įtakoje tapusi žmogaus griuvėsiais — pamišėlė. Šitaip karalienę Mortą pavaizdavo J. Marcinkevičius, nes Glavlit arba jo paties nesuvaldytas fanatizmas reikalavo kaip nors suniekinti Kristaus religiją . . . Ir „Mindauge“, atrodo, Marcinkevičius parodo karalienę Mortą pamišusią dėl neigiamos krikščionybės įtakos svarbiausia tam, kad apostazuodamas karalius Mindaugas turėtų geros progos garsiai sušukti rodydamas pamišėlę:

„Žiūrėkite, žemaičiai! Štai ką padarė
Krikščionių dievas!“

Iš tikrųjų tai padarė Marcinkevičius, nepaisydamas nei marksizmo teoretikų, kurie krikščionių monoteizmą laiko aukštesne religijos forma, pranašesne už pagoniškąjį politeizmą, nes šis esąs dar primityvios vergovinės visuomenės anstatinė dalis. Tačiau reikia apgailėti, kad Mortos asmenyje, nusižengdamas istorinei ir psichologinei tiesai, rašytojas sumenkino savo kūrinį“ (Jonas Grinius, „Vaidai ir problemos lietuvių literatūroje“, Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos leid., Roma, 1973, p. 378, 390).

Poemoje „Kraujas ir pelenai“ Just. Marcinkevičius niekina kryžių, kaltina Bažnyčią, kam ji diegė krikščioniškas dorybes, lietuvių sieloje. Tačiau Bažnyčia ugdė ir ugdo lietuvių dorą, mokė ir moko jį grumtis su blogiu. Minint lietuvių krikšto 550 metų sukaktį, įžymus mūsų tautos istorikas Juozapas Stakauskas rašė:

„Katalikų Bažnyčia reformavo ir tuos gamtinius įstatymus, kuriais nuo senovės gyveno pagoniškoji Lietuva. Ji, suteikusi tiems įstatymams antgamtinės vertybės ir šventumo, tuo pačiu sukilnino tarpusavius lietuviškosios visuomenės santykius. Charakteringas lietuvių svetingumas, gavęs krikščioniškosios artimo meilės motyvą, apsvainikavo šventu kilnumu. Graži vaidilutės idėja, persitransformavusi į vienuolišką skaistybę, apsisupo dangaus šventumo aureole. Kilnus Kęstučio pagoniškas riteriškas virto šventu krikščionišku patriotizmu Chodkevičių, Radvilų, Pacų, Daukšų, Giedraičių ir kitų kilnių lietuvių valstybės vyrų asmenybėse. Krikščionybė savo principais lietuviams pagilino ir sujautrino įgimto teisingumo idėją“ (Juozapas Stakauskas, „Katalikybė ir lietuvių tauta“, knygoje „Krikščionybė Lietuvoje“, Kaunas, 1938, p. 4).

Just. Marcinkevičius tiesiog liguistai mėgsta neskaistumu ir iš jo dažnai kylančiais nusikaltimais „apdovanoti“ kitus, ypač dvasiškius.

Vysk. Masalskis „Katedroje“ pavaizduotas suvedžiojęs architekto Lauryno Stuokos mylimąją ir uždaręs ją į vienuolyną. Štai ką tai vienuolei kalba Just. Marcinkevičiaus sukurtasis vyskupas Masalskis:

„Taip nubaustas, nes negaliu pamiršti
Aistros saldumo, nuodėmės palaimos.
Atleisk, kad aš palaima vadinu
Tai, ką turėčiau pragaru vadinti.
.....
Ir nemaldauju atleidimo — noriu
Gėrėtis savo nusidėjimu
Ir garsiai šaukti: pažiūrėkite, žmonės,
Aš irgi toks, kaip jūs! Aš nusidėjau.“

Tai klaidus melas, tai dvokiantys nešvarumai, kuriais apdrabstomas žymus XVIII a. istorinis asmuo — vyskupas Masalskis.

Nepagailo Marcinkevičius ir protestantų pastoriaus Martyno Mažvydo — pirmosios lietuviškos knygos autoriaus. Vaizduoja Mažvydą apgavusį merginą, palikusį ją su kūdikiu. Gi tikrasis istorinis Mažvydas buvo doras, pavyzdingas pastorius, rūpestingas šeimos tėvas.

1979 m. buvo švenčiama Vilniaus universiteto 400 metų sukaktis. Šią aukštąją mokyklą įsteigė jėzuitai. Ir porą šimtų metų jai vadovavo ir joje mokė. Just. Marcinkevičius parašė poemą „Pažinimo medis“ („Pergalė“, 1979, Nr. 4). Jis dedikuoja šią poemą:

„Tiemis žmonėms, žodžio stogą kėlusiems,
Toms knygoms, mūsų lopšį supusioms“.

Pradedi poemą skaityti ir negali atsigėrėti. Nejaugi Marcinkevičius gali su tokia meile ir pagarba kalbėti apie jėzuitus, mokslo vyrus, apie žavingą to meto akademinę jaunoomenę? Bet mūsų džiaugsmas per ankstyvas . . . Jis išdrįso subjauroti ir Konstantiną Sirvydą — pavyzdingo gyvenimo vienuolį, aukos dvasios kupiną garsų pamokslininką, šviesią asmenybę, mokslo vyrą. Mirties valandą net didžiausi Donžuanai negalvoja apie moteris, o Marcinkevičius vaizduoja mirštantį vienuolį Sirvydą, besimėgaujantį gašliu geismu:

„Ir čia jisai
Staiga tikrai pamatė amžinybę.
Ne, tai nebuvo dievas. Yra dangus,

apie kurį tiek daug žmonės kalbėjo.
 Ir ne tamsa, kurios bijojo. Buvo
 tai marios užiančios, kur ėjo bangos
 be perstogės, be atlydos, be galo.
 Keista šviesa virš vandenų spindėjo —
 atrodė, marios pačios šviečia sau.
 Kaip ir tą naktį tolimą . . . Saldybe,
 paliečianti mūs kūną moters rankom!”

(„Pergalė“, 1979, Nr. 4)

Kartais Just. Marcinkevičiui išsprūsta teisybės žodžiai: „Lengva meluoti, kada žinai, kaip meluoti, kada tavo melas ne tik nežeidžiamas, o priešingai, tam tikra prasme netgi skatinamas, ir, kaip rodo praktika, atlyginamas. Taigi — tegyvuoja senovės romėnų dievas Janas“ („Dienoraštis be datų“, Vilnius, 1981, p. 14). Tik per švelniai pasakyta, kad melas „netgi tam tikra prasme skatinamas“. Ne tik skatinamas, bet jo reikalaujama. Už jį didžiausi pinigai mokami. Ir Marcinkevičiui gerai atlygina, nes jis moka talentingai meluoti. Tik bausis tas atlyginimas gautas už melą . . . „Papiktinimai neišvengiami, bet vargas žmogui per kurį jie ateina“ (Lk 17,1).

Jau ir Just. Marcinkevičius pastebi blogio reiškinius dabartiniame mūsų tautiečių gyvenime: „Šiandien mūsų literatūra daugiau negu vakar turėtų susirūpinti dėl padidėjusios žmogaus entropijos, dėl tam tikro moralės, doros ir socialinės etikos irimo, kuris pasireiškia nusikalstamumu, girtuokliavimu, vagystėmis, blatu ir kitom daugiau ar mažiau paplitusiom formom. Tai ne tokios jau menkos opelės mūsų kūne, kad galėtume nepastebėti jų, nejausti“ (Iš Just. Marcinkevičiaus kalbos rašytojų suvažiavime). Bet ar Just. Marcinkevičius kada nors supras ir apgailės, kad jis pats savo talentinga plunksna daug lietuvių yra pastūmėjęs į blogo kelią? Ar supras, kad nepelnytai pažemindamas istorines asmenybes, pažemina patį save, pakerta savo kūrinių ilgaamžiškumą. Melas ne visada turės paklausą.

A. Uolintas

Šiame "Katakombų" numeryje du straipsniai perspausdinti iš 1980 metais pogrindyje leisto laikraščio "Aušra" (Nr. 24 (64), rugsėjis). Tai "Negarbinga poeto išmonė" ir "Nusižengęs tiesai". Visi "Aušros" numeriai perspausdinti užsienyje. Tie rašiniai pasirodė spaudoje žymiai anksčiau, negu Tomas Venclova pradėjo išgarsėjusią diskusiją. Kaip teko girdėti, tie abu straipsniai turi glaudų ryšį su Skiemonių stebuklu. Be to, įdomu šiuos rašinius prikelti iš užmaršties kaip vertingą pogrindžio literatūrinės kritikos pavyzdį.

K A T A K O M B O S

N r.

37

1993 m.

Leidiny - ne komercinis, platina-
 mas pagal seną rezistencinės spau-
 dos tradiciją nemokamai. Jeigu at-
 rastų turtingesnių mecenatų, niela-
 pasinaudotumėn aukomis ir paskelk-
 tumėn daug įdomi dalykų.